

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Iniciály – sešity nezavedené literatury

Martin Ťopek

Bakalářská práce

2009

University of Pardubice
Fakulty of Arts and Philosophy

Iniciály – notebooks of imprevallent literature

Martin Ťopek

Bachelor Thesis

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin ŤOPEK**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**

Název tématu: **Iniciály - časopis pro nezadanou literaturu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Historie časopisu vycházejícího v 1. polovině devadesátých let.

- škola kritiky
- ohlasy
- pohled tvůrců a redaktorů
- přínos v kontextu doby
- zánik, možné příčiny
- význam pro současnou literaturu a její vývoj
- práce s prameny (kritika, analýza, ...)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. Iniciály – měsíčník pro mladou literaturu. Praha, 1990 – 1994. (SVK, Hradec Králové)
2. Dokoupil, Bohuslav: Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů (1945-2000), Brno 2002, (SVK, Hradec Králové)
3. Machala, Lubomír: Literární bludiště, Praha 2001. (SVK, Hradec Králové)
4. Machala, Lubomír: Původce po nových jménech české poezie a prózy 1990 – 1995. Olomouc 1996. (SVK, Hradec Králové)
včetně dalších dostupných titulů literární teorie

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiří Studený
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2009**



prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.



doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Je několik lidí, kterým bych na tomto rád místě poděkoval. Bez jejich pomoci by v této práci řada věcí chyběla, nebo byla neúplných.

Chci poděkovat panu Jiřímu Studenému za osobní přístup při vedení bakalářské práce. Ochota spojená s pečlivostí a trpělivostí, s jakou se mým textům věnoval, byla v případě práce o časopise Iniciály pro mne nejen přínosná, ale zároveň také velmi poučná.

Rovněž patří mé díky pánům Petru A. Bílkovi a Ewaldu Murrerovi, klíčovými osobnostem časopisu. Snaha, kterou projevili po mé žádosti o informace, mě velmi mile překvapila a jen díky těmto lidem může být práce doprovázena osobními svědectvími. Velmi oceňuji jejich ochotu znovu vyvést na světlo vzpomínky dvacet let staré, které se dnes již mohly jevit jako zapomenuté.

Ve výčtu osob, jimž chci poděkovat, nemohu opomenout ani pana Miroslava Kováříka, který při vzpomínání na mladou literaturu projevil zároveň nemalý zájem o mou práci, čímž se mi stal i morální oporou.

Na závěr chci poděkovat příteli Lukáši Vavrečkovi - za filozofické debaty o literatuře a sdílený zájem o psaní bakalářské práce.

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

v Pardubicích dne 12. 3. 2009

Martin Ťopek

Souhrn

V této práci se zabývám časopisem *Iniciály*. Budu popisovat nejen obsahovou stránku časopisu, ale také jeho vývoj v kontextu doby. Vzhledem k tomu, že časopis *Iniciály* vznikl v období společenských změn, budu při popisu zohledňovat i tento fakt.

Časopis *Iniciály* byl určen mladým autorům, tento záměr se projevil i v podtitulu *Sešity pro nezavedenou literaturu*. Z obsahové stránky se proto také zaměřím na jednotlivé autory, dále na stálé rubriky a kritickou část obsahu. Zároveň se budu zabývat zprávami a články o časopise *Iniciály* v jiných médiích. Účelem práce je zhodnocení obsahu časopisu, jeho vývoje a také důvodů, proč došlo k ukončení jeho vydávání. Za úkol si kladu popis časopisu v co nejširších souvislostech.

Klíčová slova: *Iniciály*, mladá literatura, literární časopis, tématický

Summary

I will deal with the journal *Iniciály* in this thesis. I will describe this journal as in context of genesis time and its life cycle as its contents aspect. With regard to journal started up in break time of social climate, I will take into account also this reality in my description.

The journal *Iniciály* had been predestinated to young authors, what was in virtue also of subheading *Notebooks for imprevalent literature*. About contents aspects I am going target the focus on particular authors, next on the continual rubrics and critical part of contents as well. I will simultaneously analyse references to the journal *Iniciály* in other media. The purpose of this thesis is appreciation of journal contents, its life cycle and reasons of its breaking-up. The task of my work is the description of journal in as wide contexts as possible.

Key words: *Iniciály*, young literature, literary journal, thematic

Úvod.....	1
1 Historie časopisu <i>Iniciály</i>	3
1.1 Historie literárních časopisů před rokem 1990.....	3
1.1.1 Oficiální (povolená) periodika.....	3
1.1.2 Samizdatové tituly.....	4
1.1.3 Mladá poezie před rokem 1990.....	5
1.1.3.1 Místenka na Pegasa.....	6
1.1.3.2 Zelené peří Miroslava Kovářka.....	9
1.1.3.3 Dílna Literárního měsíčníku.....	10
1.1.3.4 Časopis <i>Československý voják</i>	11
1.1.4 Shrnutí období před rokem 1990.....	12
1.2 Počátek devadesátých let.....	12
1.2.1 Současníci <i>Iniciál</i>	12
1.2.1.1 Nově vzniklé tituly.....	13
1.2.2 Rekapitulace počátku devadesátých let.....	14
1.3 Vývoj časopisu.....	15
1.3.1 Vznik časopisu <i>Iniciály</i>	15
1.3.2 Popis časopisu.....	18
1.3.3 Zaměření časopisu.....	19
1.3.4 První číslo.....	20
2 Osobnosti.....	25
2.1 Redakce časopisu.....	26
2.1.1 Šéfredaktoři.....	26
2.1.2. Shrnutí.....	27
2.1.3 Ostatní redaktoři.....	28
2.1.4 Autoři příspěvků.....	28
2.1.4.1 Autoři již působící na české literární scéně.....	28
2.1.4.2 Samizdatoví autoři.....	30
2.1.4.3 Autoři debutující v <i>Iniciálách</i>	30
2.2 Vývoj a zánik časopisu <i>Iniciály</i>	31
3 Ústřední témata.....	34
3.1 Underground (č. 8-9/I - 1990).....	34
3.2 Postmoderna (č.10-11/I 1990).....	36
3.3 Feminismus (č. 25/III 1992).....	37
3.4 Shrnutí.....	39
4 Rubriky.....	40
4.1 Nesoustavná poetika.....	40
4.2 Recenze, Telegrafická recenze, Dvojrecenze, Vydali si sami.....	40
4.3 Anketa, Minianketa.....	40
4.4 Glosy.....	41
4.5 Ostatní.....	41
5 Poezie.....	42
6 Próza.....	44
7 Kritika, recenze.....	45
7.1. Definice kritiky v kontextu školy kritiky v časopise <i>Iniciály</i>	45
7.2. Kritika kritiky v <i>Iniciálách</i>	46
7.3. Recenze.....	47
7.3.1 Tendence, diskurz.....	50
7.4 Telegrafická recenze.....	52
8 Odkazy, články o <i>Iniciálách</i>	55
8.1 Shrnutí.....	60
Závěr.....	62
Použitá literatura.....	63
Použitá prameny.....	65
Resumé.....	66
Přílohy.....	67

Úvod

Rok 1990 byl pro českou literaturu přelomovým. A nejen pro ni. Ale právě literatura byla jedním ze symbolů, na nichž byl patrný vliv změn v letech 1989 a 1990. Snad i nejvýznamnějším symbolem, vždyť kde jinde lze nalézt tak ohromný nepoměr mezi velikostí skutku a jeho následků? Srovnání nicotnosti malého sešitku v dlaní básníka s dosahem, jaký mohou jeho verše mezi čtenáři způsobit, zapříčinilo, že komunistický režim se snažil zejména v období normalizace (také v tzv. 50. letech, kam ovšem náš výklad nezasahuje) kontrolovat veškeré tvůrčí počínání v zemi. Nebylo toho mnoho, na co mohly literární časopisy v roce 1990 a letech dalších navazovat, vyjmeme-li z výčtu edice samizdatové. Sporadické rubriky či edice zde také byly, proto i o nich bude práce pojednávat. Tendence vedoucí k vytvoření časopisu pro mladé autory byla posilována také snahou rozloučit se s kontrolovanou a cenzurovanou formou literatury a umožnit zveřejňovat tvůrčí výsledky podstatně širší vrstvě spisovatelů a básníků. To by znamenalo, že porevoluční literatura nabyla spíše na kvantitě než na kvalitě, nelze však pominout fakt, že vzhledem k rychlosti, jakou proběhly v naší zemi společenské změny, bylo najednou skutečně z čeho vybírat, a to bez nutnosti snižovat požadavky na kvalitu. Na počátku devadesátých let tak řada literárních časopisů vystoupila z ilegality a opustila svou samizdatovou podobu, řada nových časopisů vznikla. Jedním z nich se stal i časopis *Iniciály* s přívlastkem *Sešity pro nezavedenou literaturu*.

Iniciály neměly dlouhou dobu trvání, ale i to svědčí o jisté přechodnosti tohoto periodika. To dokládá nejen doba vzniku, myšleno předlistopadový vývoj, ale také období jejich působení na literární scéně. Na stránkách časopisu bylo možno číst jak díla renomovaných a známých autorů, tak i těch, na které toto ocenění teprve čekalo. Na mnohé z nich právě díky jejich působení v *Sešitech nezavedené literatury*.

V této práci budu rozebírat samotnou historii časopisu, zejména v kontextu doby vzniku a tehdejšího stavu společnosti. Tomu věnuji první kapitolu, která bude zabírat značnou část textu. Předpokládám, že bez důkladného rozboru krátké historie časopisu by nemělo význam zabývat se vlastní obsahovou stránkou. Zároveň posoudím dynamické změny ve čtyřleté historii titulu, struktura jednotlivých čísel a dílčí ústřední témata. V dalších kapitolách podrobím rozboru základní kategorie textu: poezie, próza a kritika, resp. recenze. Práce si klade za cíl nejen hodnotit literární časopis jako periodikum, ale také posoudit kvalitu

a úroveň vydaných textů, a to i s vědomím, že nelze najít čistě objektivní hledisko. Další působení vydávaných autorů by však mohla být dobrým vodítkem v tom, zda v *Iniciálách* našli své první svobodné literární zázemí ti autoři, kteří časopisu dopomohli k tomu, že se dnes o něm můžeme dočíst či doslechnout jako o časopise „kultovním“.

Použité prameny a literatura byly důležitými zdroji pro získání požadovaných informací. Přínosným a užitečným se stal *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů*. Poskytl v požadované míře dostatek informací o literárních časopisech v období na přelomu 80. a 90. let a umožnil mi tak zmapovat toto období s důrazem na stručnost a přehlednost. Vzhledem k zaměření časopisu *Iniciály* na literární kritiku byla dobrým vodítkem také kniha Milana Suchomela *Co zbylo z recenzenta*. Pro bližší seznámení s jednotlivými osobnostmi, které se na tvorbě *Iniciál* podílely, se staly důležitými zdroji také knihy *Slovník české prózy 1945 – 1994* od Blahoslava Dokoupila a Miroslava Zelinského a *Panorama české literatury*, redigovaná Josefem Galíkem. Nemohu opomenout ani využití takových knižních zdrojů jako *Slovník českých spisovatelů*, nebo *Dějiny české literatury*.

Rozsah práce zřejmě neposkytne prostor ke srovnání se světovými literárními časopisy, a to ani ze zemí, kde proběhly podobné společenské změny. Pokud se však v budoucnu někdo právě tohoto srovnání zhostí, věřím, že mu tato práce bude dobrým výchozím bodem.

1 Historie časopisu *Iniciály*

1.1 Historie literárních časopisů před rokem 1990

Jak již bylo naznačeno v úvodu, z období před rokem 1990 toho je málo, na co by chtěly nově vznikající literární časopisy navazovat. Tehdejší snaha byla převážně orientovaná na vznik nové tradice. Příkladem přitom byla kultura 60. let a její periodika. To byl symbolický vzor prostředí, v jakém by měly nové časopisy vznikat. To potvrdila také jedna z klíčových postav *Iniciál*, Petr A. Bílek.¹ Ten za vzor pro *Iniciály* považoval *Sešity pro mladou literaturu*² ze 60. let. Podle tohoto periodika se tak do názvu *Iniciál* dostal podtitul *Sešity nezavedené literatury*. Další prvky k inspiraci našel ve *Tváři*.³ Přesto, jak uvedl Bílek, nešlo o snahu navázat na 60. léta, ty byly jen kulturním vzorem. Jednak se změnila politická situace a hlavně – nebyli čtenáři. Proto nelze kontext doby, ve které časopisy podobné *Iniciálám* vznikaly, zcela oprostít od bezprostřední literárně-vydavatelské minulosti. Z tohoto důvodu musí nutně historie *Iniciál* začínat také u jejich předchůdců, u literárních časopisů a samizdatů na sklonku osmdesátých let. Pokusme se stručně zmapovat, jak vypadala situace na poli literárních periodik či občasníků těsně před vznikem našeho časopisu.

1.1.1 Oficiální (povolená) periodika⁴

ARCH A5 (1988 – 1989) – Přestože programem tohoto listu bylo splnění samizdatových a oficiálních edic a vydavatelé se netajili svými kritickými postoji k tehdejšímu režimu, jednalo se o oficiálně povolené periodikum Okresního kulturního střediska v Olomouci. Šlo však o časopis regionálního rozsahu, otiskoval zejména prózu moravských autorů.

ČESKÁ LITERATURA (od 1953) – Vydáván Ústavem pro českou literaturu. Původně zaměřen na prezentaci české literárněvědné bohemistiky, ale byl vystaven zásahům ze strany režimu, který se snažil titul použít pro vlastní ideologickou činnost a zároveň omezit šíři diskuze v časopise.

¹ Osobní e-mailová korespondence P.A. Bílek-únor/březen2009 (archiv autora).

² Literární časopis z let 1966-1968, poté v letech 1968-1969 jako *Sešity pro mladou literaturu a diskuzi*. Původně založeny jako tribuna pro mladé autory, tento původní záměr však časopis již od svého počátku překračoval.

³ Umělecký a společensko-kritický měsíčník z let 1964-1965 a 1968-1969.

⁴ Zdrojem všech titulů, není-li uvedeno jinak, je: DOKOUPIL, Blahoslav- HRUŠKA, Petr-KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

KMEN (1982 – 1990) – Jeden z nejvýznamnějších časopisů oficiálně vydávané literatury. Vycházel jako příloha *Tvorby*, posléze se z něho stal samostatný měsíčník Svazu českých spisovatelů. I přes snahu o liberalizaci názorů se časopis po dobu svého působení neoprostil od normalizačních tendencí a prezentace literatury coby nástroje k propagaci socialismu. To dokládá i fakt, že jedním z šéfredaktorů byl Karel Sýs, předsedou redakčního kruhu Jiří Taufer, Vítězslav Ržounek, nebo Zdeňka Bastlová.

KURÝR ODEONU (1969 – 1990) Sborník informující o nových edicích vydavatelství *Odeon*. Postupně se z něj vytratila literární sdílnost a stal se prorežimním propagačním časopisem.

LISTY KLUBU PŘÁTEL POEZIE (1961 – 1990) Informační bulletin vydávaný Československým spisovatelem. Sloužil takřka výhradně k propagaci vydávaných děl Klubu přátel poezie.

LITERÁRNÍ MĚSÍČNÍK (1972 – 1990) Čistě prorežimní časopis, propagující ideologické a politické záměry díla v literatuře. Od roku 1975 vydával v rubrice *Dílna práce* mladých autorů.

TVORBA (1969 – 1991) Kulturně-politický týdeník, vydávaný Rudým právem. Redigovali ji výhradně straničtí ideologové, tomu odpovídal i obsah časopisu.

1.1.2 Samizdatové tituly¹

ACTA (1987–1989) – Čtvrtletník Československého dokumentačního střediska nezávislé literatury. Byl vydáván v SRN a sloužil ke shromažďování informací o české samizdatové či nezávislé literatuře.

HANŤA PRESS (1989–1995) – Zpočátku samizdatový čtvrtletník vydávaný Společností Bohumila Hrabala, na jehož život i dílo byl obsah časopisu orientován.

HOST (od 1985) – Brněnská literární revue, navazující na tradici předválečného *Hostu* a *Hostu do domu* z šedesátých let. Do roku 1989 vycházela v samizdatové podobě coby literární sborník.

¹ Zdrojem všech titulů, není-li uvedeno jinak, je: DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

JEČMÍNEK (1981–1987) – Další z olomouckých regionálních časopisů. Na rozdíl od ARCH A5 tento vydával i překlady zahraničních, zejména polských autorů.

KRITICKÝ SBORNÍK (od 1981) Do roku 1990 samizdatový časopis pro literární a jazykovou kritiku. Zabýval se mj. reflexí uměleckých projevů a filozofií.

OBRYS (1981–1990) Časopis nezávislé literatury vycházel v mnichovském nakladatelství *Poezie mimo domov*. Otiskoval příspěvky exulantů a přebíral i samizdatové texty. Vycházel z předpokladu, že česká kultura je jen jedna, bez ohledu na místo vzniku či vydání. V recenzní části se objevovaly nejen samizdatové či exilové tituly, ale i česká produkce.

OBSAH (1981–1989) Samizdatový měsíčník, který se utvořil kolem nezávislé knižní edice *Petlice*. List neměl stálou redakci a obsahoval tak směsici všech možných žánrů a autorů. Název časopisu vznikl v podstatě nedopatřením, když byl obsah vydání uváděn na titulní straně, oficiálně tak byl název veden až od roku 1985. Obdobnou personální nestálost redakce a roztržitost stylů lze nalézt i v časopise *Iniciály*.

PROSTOR (od 1982) Původně samizdat, zaměřen převážně na kritiku politiky KSČ a poměrů v normalizované společnosti. Kladl si za cíl obrodu humanity, pravdy a svobody. Později začal upevňovat svoji pozici příklonem k názorovým proudům konzervatismu a beralizmu v intelektuální náročnosti a v esejistickém pojetím příspěvků. Kmenoví dopisovatelé byly narozeni většinou na konci 40. a v průběhu 50. let, věková skupina autorů byla podobná té, jaká začala publikovat v *Iniciálách*.

1.1.3 Mladá poezie před rokem 1990

Časopis *Iniciály* byl časopisem mladých autorů. To, na co chtěl navazovat z předešlého období, byly zejména rubriky určené pro mladé básníky. Těch nebylo mnoho, normalizační režim, byť v poslední fázi uvolněný, těmto věcem nepřál. Zejména u mladých lidí se snažil podchytit tu „správnou“ výchovu a svoboda vyjadřování u mladých básníků tomuto ideologickému záměru nevyhovovala. Výstižně to popsal Petr A. Bílek ve své knize „*Generace osamělých běžců*“:

„Je vcelku pochopitelné, že doba, která si na svůj štít vyvěsí tezi, podle níž je podoba určována podobou konkrétních společenských podmínek, si bude vytvářet k obrazu svému právě tyto podmínky a sama bude věřit, že dokonalou institucionalizací těchto podmínek dokáže dávat umění právě tu

podobu, na níž se usnese. Ti vyvolení nahoře zatáhnou patřičným provázkem a loutka dole vykročí – „svobodně“ a ze své vůle tím ideově správným směrem...“¹

Takto dokumentuje Bílek podmínky, v jakých se rodila literatura 70. a 80. let. Tyto faktory, byť v době vydávání *Iniciál* již byly minulé, nelze nezhlednit při posuzování textů z této doby. U značné části oficiálně vydávané literatury, jak píše Bílek, je totiž podoba textů výsledkem poměřování prvotních tvůrčích impulsů autora s tím, co si objednávalo a co povolovalo dobové klima. A pochopit (nerovná se obhajovat) tuto tvorbu znamená brát vlivy tohoto klimatu v úvahu. S tím souvisí i vlastní pojem „mladá literatura“, či ještě lépe obecnější pojem „generace“. V období normalizace se pod slovem „generace“ neukrývala ta nejasně ohraničená část populace, která by měla podobné společenské cíle, životní pocity či umělecké záměry. Naopak, jednalo se o několik málo² jasně vymezených zájmových sdružení. Přestup z jedné generace do druhé pak byl podmíněn jednak splněním vlastních podmínek pro přestup (jakési zásluhy), dále pak přijetí těch podmínek, které fungovaly v generaci následné. Zároveň však „přestupující“ získal právo využívat privilegia generace, jíž se stal právě členem.³

Není snad třeba ani zdůrazňovat, že ona privilegia přibývala s postupem mezi generacemi a že nejvíce jich skýtala generace starší. Staří básníci tak byli automaticky vydáváni, velebeni kritikou a odměňováni za zásluhy ve výchově mladé generace. Ta byla naopak cupována, kritizována za to, že si nebere vzory ve zkušených autorech, kteří jsou tak kladně přijímáni kritikou, a neváží si nabídnutých šancí, které jim společnost dávala v podobě možnosti recitace na schůzích SSM⁴. Za tohoto stavu přijít s prezentací mladé poezie, bez ohledu na zaběhlé generační dělení, bylo nejen obtížné, ale svým způsobem i poněkud sebevražedné, či přinejmenším sebemrškačské. Mladým autorům tím totiž bylo umožněno dát najevo, že tehdejší generační dělení a s ním spojené podmínky hodlá ignorovat a že má zájem postavit všechny generace na stejnou úroveň. Jinými slovy, vydávat samostatný časopis či rubriku pro mladé autory znamenalo veřejně projevit, že je třeba literaturu posuzovat podle kvality a nikoliv podle zásluh. Zkusme se podívat na edice, které se o to pokusily.

1.1.3.1 Místenka na Pegasa

Rubrika *Místenka na Pegasa* vznikla v Mladém světě v sedmdesátých letech 20. století. Šlo o rubriku, která si výslovně kladla za cíl předkládat básně mladých autorů. V době, kdy

¹ BÍLEK, Petr, A.: „Generace“ osamělých běžců. Československý spisovatel, Praha 1991. s. 9.

² Petr A. Bílek uvádí čtyři generace.

³ viz BÍLEK, Petr, A.: „Generace“ osamělých běžců. Československý spisovatel, Praha 1991. s. 9.

⁴ Socialistický svaz mládeže, mládežnická odnož KSČ. Na rozdíl od KSČ bylo členství v SSM takřka povinné.

v ČSSR vládl normalizační režim, bylo jasné, že takováto rubrika se neobejde bez dohledu na to, je-li po ideologické stránce vyhovující. První vydání lze nalézt v čísle 7/1977. Josef Peterka¹ v úvodním doprovodném článku informuje čtenáře o záměru tohoto projektu. Z jeho textu je patrné, že nová rubrika sice bude patřit mladým autorům, ale že její ideologická nezávadnost bude dobře kontrolována:

„Možná, že s výjimkou světlých talentů, jako byl například Jiří Wolker, musíme dosáhnout určitých toků života, aby člověk pochopil, že bránit poezii není dost dobře možné jen uvnitř poezie. Poezie je totiž formou lidské svobody; je ustavičně opakovaným pokusem svobodu, ke které se lidské pokolení vypracovalo, zahrnout do svého srdce a nutně se s ní vyrovnat.“²

Tento na první pohled, z hlediska tuhé normalizační doby, odvážný text, který zároveň dával jisté naděje na publikaci nezávislé literatury, však Peterka vzápětí uvádí na pravou míru:

„Odpůrcům, kteří rádi diskutují o svobodě literární tvorby v Československu 70. let, bych proto rád hned na začátku – a nejen za sebe – zopakoval, že svoboda pro nás není a nebude svévole. Svě umělecké poslání totiž nevidíme v exkluzivní a individualistické poezii. Svě poslání nevidíme ve zcizování a leptání světa. V diktatuře anarchistů. V narcisismu intelektuálů. Nevidíme j v duchovní sebelikvidaci lidského rodu. Víme totiž, jak neřešitelné obtíže vyplývají pro buržoazní tvorbu právě ze zajetí v těchto dožívajících horizontech, nezřídka klamně za „svobodu“ označovaných.“³

Do jaké míry se Peterkovi tímto způsobem podařilo naplnit kompromisní řešení mezi snahou vydávat svobodně mladé autory a zároveň uspokojit oficiální místa, se můžeme jen domnívat. Pravdou je, že se *Místenka na Pegasa* stala v sedmdesátých a osmdesátých letech jednou z mála rubrik, které prezentovaly básnická díla mladých autorů v časopise tak masově rozšířeném, jako byl *Mladý svět*.

Již v pilotním vydání, ke kterému byl připojen i výše zmíněný text Josefa Peterky, se tak mohly objevit díla prvních autorů. Čtenářům byli představeni Jiří Grebeníček (22 let) s básní *Dětské oči*, Zdeněk Šimanovský (26 let) a *Malé dějiny*, Leoš Šatava (20 let) s básní *Co nechci vidět*, Vladimír Křivánek (26 let) s básní *Ticho* a Miroslav Huptych (24 let) a *Poškolák*. Z mladších básníků dále Zuzana Mikulecká (17 let) a báseň *Gotická katedrála*, Miroslav Adamec (19 let) s básní *Nejsem básník* a Miroslava Mazánková (19 let) s dílkem *Táta se toulá*.

¹ Literární teoretik, kritik a překladatel (1944). Původně existenciální básník, posléze se zařadil k marxistickým literárním teoretikům a jeho texty byly poplatné komunistickému režimu, viz jeho disertační práce *K ideologickým aspektům působení literárního dědictví* (Praha, 1981).

² *Mladý svět*, 47/1979, Praha 1979. s. 20. ISSN 0323-2042.

³ *Mladý svět*, 47/1979, Praha 1979. s. 20. ISSN 0323-2042.

Úroveň básní je poněkud rozporuplná. Na jedné straně zde dokážeme nalézt příslib další tvorby, jiné básně se však ani nesnažily skrývat, že v nich zatím není ani stopy po jisté vyzrálosti. Z první skupiny uveďme Vladimíra Křivánka, jehož jméno bude v souvislosti s *Iniciálami* ještě několikrát uvedeno coby jméno prvního šéfredaktora časopisu. Z méně vyzrálých básníků pak jako příklad uvádíme Miroslava Adamece:

Vladimír Křivánek

Ticho

Mělčinou slov je ticho obklíčeno
duhové ticho pavích snů
v ulitě oka tiše čeká
do temna hmatá
V temnu tiká
pod jazykem je uzamčeno

Branami ticha je tvé tělo

Až naplní se čísi čas
poslední mince neproměněná
udeří čelem o dno světa
a změří hloubku ticha v nás

Miroslav Adamec

Nejsem básník

Že bych byl básník – ani zdání
třebaže sem tam verše plodím
k básníkům mám – to přirovnání
daleko jako necky k lodím

Správný básník se jen zasní
a když v tom směru řádně lítá
tak mu snadno ze všech básní
mizí a rázem realita

Jenomže mně stále vadí
že nekvete růže bez trní
že těch je dost, co kotě hladí
a to jim přesto nevrní

Uvedené ukázky, resp. závěr z nich plynoucí o roztržitosti kvality zveřejněných textů, nechť je přisuzován pouze prvnímu vydání rubriky *Místenka na Pegasa*. S dalšími čísly již bylo možno sledovat jisté stmelení úrovně, stejně tak jména zveřejňovaných autorů se postupně objevovala i jinde. Zmiňme alespoň jména Leoš Šatava, Erik Groch, Heřman Chromy, či Marie Šernberková, případně i jména těch, kteří již dále nepublikovali, ale zůstali „u literatury“ (nakladatel Zdeněk Křenek).

Rubrika *Místenka na Pegasa* však nevycházela pravidelně v každém čísle. Jednalo se o občasnou přehlídku básní mladých autorů. V každém případě se jednalo výrazný počín v české poezii, který spolu s nemnohými po celá dvě desetiletí suploval funkci vlastního literárního časopisu mladých autorů.

1.1.3.2 Zelené peří Miroslava Kovářika

V současné době rozhlasový pořad *Zelené peří Miroslava Kovářika* měl do roku 1993 klubový charakter. Kovářík¹ s ním vystupoval v Praze, Brně, Českých Budějovicích a Liberci. V roce 1987 vyšel v nakladatelství Mladá fronta almanach *Zelené peří*,² ve kterém je mimo jiné uvedeno i programové schéma pořadu. Náplní byla setkání mladých autorů v pražském klubu Rubín, v brněnském studiu Horizont a českobudějovickém klubu Čěčova. Z tohoto období však neexistují žádné přepisy ani nahrávky, Miroslav Kovářík měl od roku 1971 práci v médiích zakázanou,³ takže se ani nepoživovaly záznamy. Pořad prosperuje dodnes, od března roku 2005 jsou k dispozici záznamy rozhlasových pořadů na archivu Českého rozhlasu.⁴

Pořad se však na rozdíl od Peterkovy *Místenky na Pegasa* musel potýkat s přísnějším dohledem. Jak uvádí Miroslav Kovářík,⁵ bylo třeba mít domluvu s pořadatelem na tzv. „krytá záda“. Podle toho se také vybíraly kluby, kde se pořad *Zelené peří* provozoval. Tak například v Rubínu to byl šéf klubu Zdeněk Potužil, kdo celou akci dokázal zaštitit svazáckou kulturou, stejně tak dokázal Kovářík využít přátelských vazeb např. s Jaroslavem Čejkou,⁶ básníkem a zároveň vedoucím oddělení kultury pražské SSM. Podařilo se tak dosáhnout i dohody

¹ Jeden ze zakladatelů hnutí malých divadel 60. let. Provozoval *Docela malé divadlo* (1962-1969). Od roku 1990 působí i jako rozhlasový autor, moderátor a přednášec v pořadech *Dobré jitro*, *Zelené peří* a *Poetická nokturna*.

² KOVÁŘÍK, Miroslav – SÝS, Karel – FALADA, Václav a kol.: *Zelené peří: Almanach mladé české poezie*. Mladá fronta, Praha 1987. s.n.

³ StB jej vedla na seznamu pravicových oportunistů.

⁴ Osobní sdělení v e-mailové korespondenci *M.Kovářík-únor/březen2009* (archiv autora).

⁵ Osobní sdělení v e-mailové korespondenci *M.Kovářík-únor/březen2009* (archiv autora).

⁶ (* 1943), původně absolvent ČVUT, poté pracoval jako projektant. Po krátké praxi kulísáka v Tylově divadle se věnoval práci programového pracovníka Pražského podniku služeb mládeže. Od roku 1976 funkcionářem SSM, od r. 1982 vedoucím redaktorem *Kmene*. Svě básně publikoval v řadě časopisů od roku 1964.

o tom, že básně není třeba cenzurovat apod. Do pořadu se podařilo dostat i texty nesporné kvality (grafomany a netalentované básníky Kovářík uvádět odmítal), jako např. texty emigrantů (Ivan Blatný), surrealistů, a dalších. Básně však byly vždy uvedeny bez poukazování na to, z jakých kruhů pocházejí, případně na cokoliv jiného, co by mohlo být příčinou jakékoliv restrikce. Miroslav Kovářík to sám komentuje slovy: „*Barman v Rubínu byl evidentně donašeč, ale ani ten si moc nedovolil - no, byla to podivná doba různých vztahů a dohod a kompromisů..., nicméně výsledek stál za to*“.¹

1.1.3.3 Dílna Literárního měsíčníku

V roce 1975 začal *Literární měsíčník* připravovat pravidelnou přílohu pro mladé autory. Ta měla poměrně velký rozsah. Výrazně tak prostorem, který věnovala mladé tvorbě, převyšovala např. *Místenku na Pegasa*. Sama o sobě by vydala na menší časopis, běžný rozsah stran v prvních dvou ročnících byl 16, posléze se rozšířil na 32 stran. Při takovém rozsahu už příloha disponovala i vlastním obsahem.

Také struktura přílohy odpovídala jistému samostatnému postavení v rámci celého časopisu. Krom zmíněného obsahu začínalo každé vydání úvodním článkem veřejnosti již známého autora, který v rozsahu cca 1,5 strany udílel rady mladým básníkům a prozaikům. Následovalo několik stran tvorby s přibližně shodným zastoupením poezie a prózy. Texty každého čísla byly doprovázeny také grafikami mladého výtvarníka, kterému byl na jedné z posledních stran věnován prostor prostřednictvím medailonku. Stejně tak i o publikovaných autorech byla na konci přílohy uvedena stručná informace.

Od roku 1977 začala *Dílina* vycházet s regionálním zaměřením dle tehdejšího územněsprávního členění na kraje. Rok 1978 je tak například uveden *Dílnou*, publikující autory ze Severomoravského kraje. To ovšem není jediná stránka vývoje, přibyly také další rubriky, mj. i recenze, kde se jako jeden z prvních recenzentů projevil i Petr A. Bílek.

Dílina Literárního měsíčníku byla svým prostorovým i žánrovým rozsahem, ale i dobou svého trvání (15 let), snad nejbliže k podobě chybějícího literárního časopisu pro mladé autory v 70. a 80. letech. Sama o sobě by byla považovatelná za plnohodnotný časopis, její náplň však byla mnohdy podřízena zaměření *Literárního měsíčníku*. Kvalitní texty talentovaných autorů tak byly nutně proloženy díly, vzniklými na základě poptávky oficiálních míst po ideologické poezii a próze. To se projevilo zejména v období významných výročí (únor, říjen), kdy *Dílina* nabízela čtenářům takřka výhradně povídky o milicionářích

¹ Osobní sdělení v e-mailové korespondenci *M.Kovářík-únor/březen2009* (archiv autora).

a básně o Velikém říjnu. S postupem doby tento trend poněkud ustupuje, ale ještě v roce 1984 jsou publikovány básně typu *Život životu* od Hedy Bartíkové¹ o pražských barikádách a tanku s rudou hvězdou nebo povídka *Reakcionář*, popisující vysoké morální cítění pokrokového dělnictva.²

Z jmen *Dílny*, které souvisejí i s časopisem *Iniciály*, uvedme kromě Bílka také Leoše Šatavu, Jiřího Studeného, Heřmana Chromého, Romana Szpuka či Miroslava Huptycha. Z debutujících autorů je to Jan Rejsek. Poslední vydání *Dílny* vyšlo v čísle 6 roku 1989.

1.1.3.4 Časopis *Československý voják*

Mladí básníci dostávali příležitost prezentovat svá díla také v jiných časopisech, byť se nejednalo o rubriky určené výhradně mladým autorům. Přirozenou cestou se tak stávalo u těch titulů, jejichž cílová skupina byla tvořena mladou generací. Jedním z takových časopisů byl i *Československý voják*. Jak už název napovídá, jednalo se o titul určený vesměs brancům, mužům ve věku od 19 do 25 let, dále studentům středních a vysokých vojenských škol s věkovým zaměřením 15 až 25 let. Přestože byl časopis určen branné moci, neměla podobu technické rukověti či příručky pro vojáky. Do jisté míry šlo o literární časopis, pochopitelně s oborovým zaměřením. Kromě povídek a kriminálních příběhů s vojenskou tematikou zde byly prezentovány i básně. S ohledem na věk cílové skupiny časopis publikoval zejména poezie mladých autorů. Je pochopitelné, že se zde objevovaly také básně spjaté s vojenským prostředím, spíše nižší úrovně. Časopis byl určen mj. brancům a i jim byl dán prostor k prezentování básní vzniklých po večerce. Ke čtení byly verše typu:

...

Teprve tady pochopíš
co je tragédie války
a čest zabitých vojáků

U těch drsných kamenů
s mnoha slovanskými jmény
na rozryté stráni
při polské hranici

(Karel Boušek: *Na Dukle*)³

Pomineme-li skutečnost, že armádní časopis v době normalizace musel vydávat i propagandistická díla, která navíc zkreslovala vojenskou historii, můžeme vyzdvihnout prezentace dalších autorů. Na stránkách *Československého vojáka* se tak ocitla řada

¹ BARTÍKOVÁ, Heda: *Život životu*. Literární měsíčník: *Dílna*. č.5/1984, s. 147. Praha 1984.

² ŠVÁBOVÁ, Blanka: *Reakcionář*. Literární měsíčník: *Dílna*. č.2/1984, s. 148. Praha 1984.

³ BOUŠEK, Karel: *Na Dukle*. *Československý voják*, č.6/1972, s. 10.

perspektivních básníků, přičemž čtenáři časopisu se dostali i k básním bez politického podtextu, k básním autorů, kteří v publikování básní dále pokračovali. Zmíňme Miroslava Huptycha, který je dále uveden jako osobnost *Iniciál*.

1.1.4 Shrnutí období před rokem 1990

Z uvedeného výčtu a popisu vyvozují závěr, že situace na poli literárních časopisů do roku 1989 nemohla výrazně ovlivnit budoucí vývoj z pozice oficiálních periodik. Kromě sporadických výjimek,¹ které dokázaly využít jistého uvolnění na sklonku osmdesátých let, se jednalo o prorežimní periodika, která rozhodně nemohla uspokojit touhu společnosti po pravidelném čtení nezávislých textů. Nově vznikající časopisy mohly stavět zejména na tradici samizdatů, kontakt s nimiž však před rokem 1990 znamenal kolizi se zákonem, dále se mohly obracet ke vzorům ze 60.let, nebo stavět takřkajíc na zelené louce. Autorský potenciál nabízel dostatek možností ke kombinaci uvedených variant.

1.2 Počátek devadesátých let

1.2.1 Současníci *Iniciál*

V okamžiku politických změn vytrysklo na povrch společnosti mnoho symbolů požadované svobody. Ony prameny, které byly po léta pod tlakem politické síly drženy v podzemí, v roce 1990 vytvořily řadu literárních proudů v podobě nepřeborného množství literárních edic. Nadšení z možnosti vydat prakticky cokoli přišlo do přímé, do té doby neznámé konfrontace s faktem, že vydat by také mělo znamenat prodat. Tyto dva protichůdné faktory - na jedné straně svobodně vydávat literární časopis, na straně druhé být vázán zákony trhu, pak zapříčinily poměrně bouřlivou situaci na poli literárních časopisů, kdy řada z nich se nestačila na světle čtenářské přízně ani ohrát. Naproti tomu se dokázaly udržet takové edice, kterým po společenských změnách každý předpovídal rychlý zánik. Jednalo se zejména o tituly již působící v předešlém období, které sice byly čtenářskou obcí přehlíženy či ignorovány, ale do vítku nové doby si přinesly dostatečné marketingové zkušenosti, (jakož i prvotní kapitál), které stačily k tomu, aby se časopis přetransformoval na čtenářsky přitažlivý.² V následujícím přehledu se pokusíme zrekapitulovat situaci na trhu českých literárních časopisů v uvedeném období, zaměříme se přitom na tituly, které vznikly na počátku devadesátých let.

¹ Časopis ARCH A5 (1988 – 1989)

² Typickým příkladem je deník *Rudé právo*. Tyto noviny byly po převratu symbolem zla a napomáhání svému zločineckému vydavateli KSČ. Přesto je dnes deník *Právo* stále mezi nejčtenějšími novinami a ani jeho pověst „seriozních“ novin není nejhorší.

1.2.1.1 Nově vzniklé tituly¹

ALMANACH AUTORŮ (1990–1992) – Původně zamýšlený jako čtvrtletník, nakonec však spíše občasník, vydávalo nakladatelství *Scéna*. Snažil se navázat na *Literární revue*, která se literárním trhem jen krátce mihla na počátku roku 1990. Smyslem almanachu bylo předkládat čtenářům výběr z tvorby českých spisovatelů. Většina publikovaných děl byla ukázkou tvorby těch autorů, kteří do listopadu 1989 nesměli publikovat, nebo byli alespoň pečlivě kontrolováni.

ANALOGON (1969, od 1990) – Revue *Analogon* vyšla poprvé s přívlastkem *Surrealismus – psychoanalýza – strukturalismus* již v roce 1969. Opětovně začala vycházet až v roce 1990 se stejným podtitulem, rozšířeným o slova *antropologie – příčné vědy*. *Analogon* považuje surrealismus za vlastní filozofický názor a používá jej k všestrannému průzkumu funkcí a možností lidské imaginace. Nedílnou součástí názorového proudu Analogonu je i poukazování na duchovní krizi moderní společnosti.

...atd... (1990) – Týdeník vycházel jen na jaře roku 1990. Jeho název vznikl jako zkratka slov *aktuality – tvorba – dialog*. Původní literární tvorba byla v listu zastoupena především ukázkami z literatury do té doby zapovězené. Jednalo se vesměs o krátkou prózu, fejetony, poezie byla zastoupena jen ojediněle.

DANNY (od 1990) – Dvoutměsíčník, později čtvrtletník začala vydávat *Společnost Josefa Škvoreckého* bezprostředně po svém vzniku. Tomu odpovídá i obsah časopisu, který se věnuje zejména tvorbě J. Škvoreckého, zpočátku hlavně těm dílům, která byla do té doby nedostupná.

LABYRINT (1990–1992) – Původně informační bulletin přinášející čtenářům informace na knižním trhu. V roce 1993 se přejmenováním na *Labyrinth revue* a posléze *Revue Labyrinth* stal plnohodnotnou kulturní revue. Ta přinášela ve dvouměsíční periodicitě nejen ukázky z připravovaných děl pro knižní trh, ale i fejetony či rozhovory se spisovateli.

LIST PRO LITERATURU (1990–1991) – Zpočátku měsíčník, později dvouměsíčník, byl jedním z prvních časopisů, vzniklých po listopadu 1989. Vydávalo jej brněnské nakladatelství *Blok* a původním záměrem byla prezentace připravovaných děl z tohoto

¹ Zdrojem všech titulů, není-li uvedeno jinak, je: DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

nakladatelství. Představoval však hlavně autory, kteří nemohli být doma vydáváni, případně přetisky jejich starších exilových děl.

LITERÁRNÍ NOVINY (od 1990) – Týdeník navazoval na tradici *Literárních novin*, *Literárních listů* a *Listů* z šedesátých let. Od roku 1990 vycházel jako příloha *Lidových novin*, od roku 1992 již vychází samostatně. Literární noviny postupně přešly na platformu kulturně-politického listu, zasahující i do oblasti umění a filozofie.

MODERNÍ ANALFABET (1990–1993) – Nepravidelně vycházející časopis uváděl hlavně původní tvorbu autorů, kteří v předchozí době nemohli nebo nechtěli publikovat. Okruh autorů nebyl nijak žánrově stmelen, paradoxně je spojovala různorodost a tvarová pestrost textů.

TVAR (od 1990) – Literární týdeník navazoval na tradici *Kmene*. Původně jej vydávalo Sdružení československých spisovatelů, následně pak vydavatelství *Scéna*.¹ List se vyznačuje velmi širokým záběrem, do které zahrnuje původní českou literární vědu a publicistiku. Měl velmi blízko našemu časopisu *Iniciály*, po jehož zániku se v *Tvaru* objevuje rubrika *Iniciálky* pro začínající básníky. Také po personální stránce lze nalézt jistou blízkost. V obou periodikách se pravidelně objevovaly verše Boženy Správcové či Svatavy Antošové. Společná jména nalezneme i na seznamu osob, které se podílely na přípravě časopisu: Lubor Kasal, Pavel Janoušek, Naděžda Macurová, ale i tady se objevuje jméno Boženy Správcové. Z autorů, kteří přispívali do publicistické části nalezneme v obou časopisech jména jako Petr A. Bílek, Pavel Janoušek či Daniela Hodrová, z básníků je to Jaromír Typlt, Sylva Fischerová nebo Alexandra Berková.

1.2.2 Rekapitulace počátku devadesátých let

Výčet literárních časopisů ze začátku devadesátých let není samozřejmě úplný. Cílem bylo stručně představit jen ty časopisy, které měly podobné zaměření jako *Iniciály*. Nejsou zde proto uvedeny tématicky poněkud odlišné tituly, týkající se například dramatické tvorby či zahraniční literatury. Stejně tak byly záměrně opomenuty listy regionálního dosahu, byť i ty dosahovaly nejednou vynikající úroveň. Cílem onoho výčtu bylo nastínit situaci na trhu literárních časopisů, zejména pak ozřejmit, jak uvedená doba ovlivňovala četnost jejich vzniku. Z výčtu je patrné, že nejvíce nových titulů vzniklo na základě jisté touhy „konečně“ moci veřejně vydávat literaturu, která je kvalitní, leč do té doby zapovězená. Řada uvedených

¹ *Scéna* byla jeden čas vydavatel i *Iniciál*.

časopisů se zabývala zejména exilovými autory, což je zcela pochopitelné. Již v té době musel fungovat princip poptávky a nabídky a zde se nabízela možnost předložit zákazníkovi, resp. čtenáři zboží, o které byl celá léta zájem. Čtenář však byl dlouhodobě neuspokojován, přestože onoho zboží bylo dostatek. Literární underground a samizdatové prostředí na konci osmdesátých let zkrátka připomínalo nebezpečně přehuštěný balón, který čekal jen na špendlík v podobě tzv. Sametové revoluce. Skutečnost, že české¹ prostředí disponovalo celou řadou literárně vzdělaných osobností, které se dokázaly pohybovat a hlavně orientovat v celém spektru tehdejšího publikačního prostoru, způsobil, že literární časopisy mohly vznikat relativně rychle a snadno. Dnes je již jasné, že nástup tržních principů řadě z nich nedával šanci na přežití. Zidealizovaní počínajících mechanismů, přesněji řečeno jejich neznalost, či ještě lépe jejich nepředvídatelnost způsobila, že řada projektů skončila předčasně.

Do výše popsaného prostředí vstupuje také časopis *Iniciály*. V následujících kapitolách se pokusím přiblížit jednak vlastní vývoj časopisu, jednak příčiny relativně krátké doby jeho vydávání. *Iniciály* jsou i dnes hodnoceny jako vysoce kvalitní časopis. Obsahuje příspěvky vynikajících osobností, o kterých bude rovněž pojednáno dále. Zdali ukončily trvání časopisu okolnosti popsané výše, by měly ozřejmit další kapitoly.

1.3 Vývoj časopisu

1.3.1 Vznik časopisu *Iniciály*

Vydávání časopisu se připravovalo již na konci osmdesátých let. Tehdy se Svaz českých spisovatelů na jaře roku 1987 rozhodl vydávat časopis pro mladé autory. Z ideologických důvodů byl však začátek vydávání nového titulu neustále odkládán, takže se přípravy prvního čísla přesunuly až do polistopadového období, kdy již ideové důvody pominuly. První číslo, které vyšlo v lednu 1990, tak bylo ještě výsledkem původní redakce, která začala fungovat těsně před listopadem 1989, konkrétně od září. Samotné číslo se však začalo připravovat již od léta téhož roku. Z toho je patrné, že se časopis *Iniciály* poněkud vymyká nastíněnému modelu z kapitoly 1.2.2. V našem případě nevzniká časopis jako překotná snaha využít možnosti publikovat svobodně jakékoliv texty, ale jako poněkud opožděná aktivita oficiálních struktur vydávat časopis, který umožní prezentovat texty mladým autorům. Tomu odpovídá i původní zaměření časopisu - zaměření generační, kdy slovem „mladý“ byl označen autor

¹ Záměrně používám termín *české prostředí*, byť v kontextu doby by bylo přesnější uvádět *československé*. Z dnešního pohledu by to však mohlo být zavádějící, neboť časopis *Iniciály* byl výlučně časopisem českým.

v poměrně širokém věkovém rozpětí 20 – 40 let. Zároveň je však vlastní dobou vzniku časopisu přiřknuto jisté prvenství. Je to první literární časopis, který vznikl po více než dvacetileté pauze. To je skutečně doba, po kterou literární veřejnost neměla k dispozici list, který by ji seznamoval s literárními díly mladých lidí. Neexistující časopis nahrazovaly pouze dílčí rubriky,¹ o kterých bude pojednáno, případně rozhlasové pořady,² které ovšem tištěný časopis nemohly nahradit. Normalizace v sedmdesátých letech těmto aktivitám nepřála a i když politické uvolnění ve druhé polovině osmdesátých let dávalo jisté naděje na vznik čehokoliv, co bylo do té doby zapovězeno, vyvstaly takové organizační překážky, že to nebylo možno považovat za změnu k lepšímu.³ Obdobný osud potkal i náš časopis.⁴

Lze předpokládat, že ona zdlouhavost příprav nemůže být přičítána na vrub Svazu českých spisovatelů. Pominu-li nepřímý důkaz, že by Svaz byl „sám proti sobě“, pokud by buď úmyslně nebo z nepřípravenosti protahoval přípravy něčeho, na co čekal dvacet let, snad se mohu opřít o některá prohlášení prvního nominovaného šéfredaktora Františka Mandáta. Ten na tiskové konferenci v říjnu roku 1989⁵ poukázal na některé překážky, přes které se organizace časopisu nedokáže překlenout. Například uvedl, že SČS marně shání tiskárnu již od jara 1987. Dále pak poukázal na to, že dotace z Českého literárního fondu jsou vázány na podmínku souběžného vydávání listu *Dramatického umění* (který již v té době vycházel) a měsíčníku mladé literatury. Ten však ještě v roce 1989 neměl místnost pro redakci. V listopadu 1988 SČS oznamuje vydání prvního čísla *Iniciál*, aby tato zpráva byla následně zrušena Federálním úřadem pro tisk a informace s poukázáním na napjatou situaci v pražské polygrafii. Když byla konečně registrace zajištěna, a to včetně původně navrhované prodejní ceny 8 Kčs⁶, vstoupil do jednání cenový úřad s tím, že maximální cena může být 3,50 Kčs. Následný rozpočtový schodek ve výši přesahující jeden milión korun dostal celý projekt opět k bodu mrazu. K dovršení všeho začíná právě na konci roku 1989 vycházet slovenská obdoba *Iniciál*, časopis *Dotyky*.⁷

¹ viz kapitola 1.1.3.1 *Místenka na Pegasa*

² viz kapitola 1.1.3.2 *Zelené peří Miroslava Kovářka*

³ Tak například bylo ke konci 80. let povoleno drobné podnikání. Z tehdejších zájemců o tuto činnost se přes byrokratické překážky podařilo dostat málokomu. V rámci tzv. „přestavby“ byl tento stav poměrně často podrobován kritice v médiích. Politický převrat však přišel dříve než náprava neuspokojivého stavu.

⁴ Josef Chuchma v *Mladém světě* (č. 49/1989) dvacetiletou absencí časopisu mladých literátů poměrně vtipně definoval parafrází vzletných názvů komunistické ideologie a nazval ji *Velký Vakuový Experiment*.

⁵ KRIVÁNEK, Vladimír: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. Mladý svět, č.49, 1989. s.15. (Rozhovor připravil J. Chuchma). Krivánek v rozhovoru cituje mj. Mandátovo prohlášení na tiskové konferenci z roku 1989, ve kterém popisoval úskalí, která vydávání *Iniciál* provází.

⁶ Koruna československá – tehdejší měna

⁷ CHUCHMA, Josef: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. in Mladý svět, 1989, č. 49, s. 15, Praha 1989. ISSN 0323-6324.

K uvedenému se vyjádřil i Jan Pilař,¹ který se na přípravě časopisu podílel. Ten sám v *Kulturním magazínu*² uvedl, že vlastní příprava časopisu trvala více než dva roky. Definitivní schválení časopisu nejvyššími orgány přišlo právě v květnu 1989 a první schůzka redakční rady pod vedením Jaromíra Pelce proběhla v červnu téhož roku. Již z této první schůzky vzešel záměr, aby *Iniciály* byly časopisem zejména mladých autorů. Zároveň s povolením časopis vydávat přislíbila oficiální místa také nemalé částky na dotaci z *Českého literárního fondu*.³ Původně se tak nepočítalo ze ziskovosti listu, zejména při nákladu 5000 výtisků.

Zároveň z vyjádření Pilaře vyplynul i zamýšlený, či spíše naopak nezamýšlený program časopisu. *Iniciály* totiž při svém zrodu uvažovaly pouze o koncepci a nikoliv o programové stati. Většina z 36 stran měla být věnována výhradně původní tvorbě autorů mladé generace, zhruba 10 stran pak literární teorii. Část prostoru měla být věnována také esejům, rozhovorům, portrétům talentů ze zahraničí, kulturním aktualitám apod.⁴

Fakt, že okamžik vzniku časopisu se datuje do období těsně po společenských změnách, přináší i poněkud hektický vývoj v tom, kdo časopis vydával. Původní *Československý spisovatel* vydržel na postu vydavatele do září roku 1990, konkrétně do dvojčísla 8/9, které již vydalo *Nakladatelství a vydavatelství Scéna*. Od čísla 27 se vydavatelem stává *Mladá fronta* a od čísla 31 pak *Nadace časopisu Iniciály*, ke které se od čísla 33 přidává *Sdružení na podporu vydávání časopisů*.⁵

Důležitý pro tuto studii je původní záměr, či spíše názor na to, co je to „mladá literatura“. Pilař k tomuto doslovně uvádí:

„*To máte těžké - co teoretik, to názor. Já se vcelku ztotožňuji s Křivánkovým míněním, že se v tzv. ‚mladé‘ literatuře rýsují dvě vlny, a to jednak autoři narození v letech 1950 – 1955 (v poezii např. M. Huptych, J. Salaquardová, J. Stehlíková, I. Šmoldas aj.), jednak autoři narození po roce 1960 (M. Toman, L. Vyskoč, S. Záchová, I. Pivec aj.). Naše redakční rada se skládá z třicátníků, což je jakási rozptýlená mezigenerace, která by měla odolat pokušení vytvořit si z Iniciál pouze svůj časopis.*

¹ Básník a polonista, posléze docent FF UK, činovník Českého svazu spisovatelů.

² VŮJTEK, K.: *Iniciály? Ano!*. in *Kulturní měsíčník* 7, 1989, č. 11, s. 63, Profil, Ostrava 1989. s.n.

³ Původně nestátní společenská organizace (dnes nadace), která vznikla v roce 1954 coby následek ukončení *Syndikátu umělců* a následného budování nové struktury uměleckých svazů. Zpočátku měla dvě „seky“ pro vědeckou a odbornou literaturu a pro dramatické umění a novinářství. Fond, spolu s ostatními tehdy vzniklými, nebyl dotován ze státního rozpočtu. Zdrojem příjmů byl jednak 2% příspěvek příjemců honorářů za uměleckou činnost, 1% příspěvek uživatelů uměleckých volných děl, výnosy z majetku a přebytky hospodaření spravovaných podniků a účelových zařízení.

⁴ VŮJTEK, K.: *Iniciály? Ano!*. in *Kulturní měsíčník* 7, 1989, č. 11, s. 63, Profil, Ostrava 1989. s.n.

⁵ viz DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

V tomto ohledu bude nutno vyvarovat se negativních příkladů z minulosti (i té nedávno uplynulé). Josef Šimon napsal o debutu Lubora Vyskoče (*Kentauří mládě*): 'Přichází básnická generace, která má v zubech diamanty.' Pokud je to pravda, nechť patří Iniciály především jí a jejich vrstevníkům."¹

Na závěr kapitoly ještě poznámka ke vzniku vlastního názvu *Iniciál*. Podle Františka Křivánka je autorem názvu Vladimír Janovic, který se nechal inspirovat názvem sbírky Miroslava Floriana z roku 1972. Název tak svým obsahem evokoval počátek, zároveň mladou literaturu nijak neironizoval ani nediskreditoval.² Samotné slovo Iniciála totiž znamená nejen počáteční písmeno, ale také úkon, kterým se startuje chemická reakce (např. detonace výbušniny), a také slavnost primitivních kmenů, kterou se mladí chlapci a děvčata uvádějí do života.³ Z tohoto pohledu se název jeví jako více než výstižný a trefný.

1.3.2 Popis časopisu

Jednalo se o časopis s měsíční periodicitou s počtem stránek 36.⁴ Časopis měl nestandardní formát, vycházel ve čtvercovém provedení 19,5 x 19,5 cm. Jednotlivá čísla byla obohacena o kresby a reprodukce výtvarných děl.

Záhy po uvedení na trh se zpočátku nepravidelně začala objevovat dvojčísla, byly distribuovány sešity obsahující dvě čísla naráz. Konkrétně v prvním ročníku se jednalo o dvojčísla 5/6, 8/9 a 10/11. Následně se již časopis přeformátoval na dvouměsíčník a původní rozsah stran stránek byl změněn na 76. Nedělo se tak z důvodu nedostatku příspěvků. V prvním roce ještě neměl časopis finanční problémy. Petr A. Bílek vysvětluje⁵ přechod na dvojčísla tím, že se původní formát ukázal jako nedostatečný. Byl vymyšlený ještě před pádem režimu a nedokázal vyhovět požadavkům, které byly na časopisy nově kladeny, neboť počítal jen s autorskou tvorbou. Posléze však vyvstal záměr uvádět i k tématu vztaženou beletrii a teoretické články. Další roli hrála lepší vizuální podoba silnějšího časopisu a v neposlední řadě také čas na jeho přípravu. Příspěvků bylo sice dost, ale poté, co se zavedla monotematická čísla, bylo nad síly redakce sestavit co měsíc ke každému tématu příspěvky.

¹ VŮJTEK, K.: *Iniciály? Ano!*. in *Kulturní měsíčník* 7, 1989, č. 11, s. 63, Profil, Ostrava 1989. s.n.

² CHUCHMA, Josef: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. in *Mladý svět*, 1989, č. 49, s. 15, Praha 1989. ISSN 0323-2042.

³ VŮJTEK, K.: *Iniciály? Ano!*. in *Kulturní měsíčník* 7, 1989, č. 11, s. 63, Profil, Ostrava 1989. s.n.

⁴ Běžný počet stran, byla však i čísla s počtem 48 stran.

⁵ Osobní korespondence P.A.Bílek-únor/březen2009 (archiv autora)

1.3.3 Zaměření časopisu

Záměr časopisu byl poměrně výstižně definován v prvním čísle v krátkém článku *Záloha na program*.¹ Petr A. Bílek v něm popisuje podtitul *Časopis mladé literatury*. Slovo mladé přirovnává ke slovu progresivní, samotnou literaturu ke kvalitě. Slovo progresivní, neboli pokrokové, jistě nenaplnovalo význam, který v té době mělo. Zřejmě šlo o vyjádření, že se vývoj nově se formující literární obce neobejde bez mladých autorů. Prostor byl přitom vyhrazen pro autory ve věkovém rozmezí 20 až 35 let, přičemž přesahy mimo tento rámeček nebyly nijak dogmaticky zapovězené. Jak uvedl Vladimír Křivánek: „*Nebudeme opomínat talenty jenom kvůli věku*“.² Redakce také měla jasno v tom, čeho se vyvarovat. Časopis rozhodně neměl být věstníkem zájmové umělecké činnosti ani tribunou grafomanů, naprostých začátečníků či pokročilých ne-talentů.

Původní záměr orientovat list na mladou literaturu prošel poměrně rychlým vývojem. Generační mantinely byly po čtyřech číslech vystřídány tématicky zaměřenými vydáními. Jejich náplní byly beletristické texty, ale také literárně teoretická pojednání nebo filozofické úvahy o daných tématech. V *Iniciálách* se začala již poměrně jasně formovat základní struktura časopisu. Od dvojčísla 5-6 je takřka každé číslo vydáváno pod ústředním tématem. Konkrétně v prvním ročníku je výčet témat následující:

5/6: Surrealistická skupiny v ČSSR 1970-1990

8-9: Underground

10/11: Moderna x postmoderna

12: Náboženství a víra³

Tak je v čísle 8-9 coby úvodní článek předložen text Ivana M. Jirouse *O české undergroundové scéně* či jako čtenářská specialita *Znalecký posudek z oboru literatury a umění* na undergroundový časopis *Vokno*. Číslu 10-11 vévodí titul Marka Skolila *Modernismus u konce s dechem* a v čísle 12 je to dokonce 10 stran křesťanské poezie. I na podtitulech časopisu lze spatřit tlak na psaní o tématech do té doby omezovaných,⁴ jako je právě křesťanství, underground či surrealismus v ČSSR.

¹ *Iniciály*. 1/I, s. 15. ISSN 0862-6324.

² CHUCHMA, Josef: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. in *Mladý svět*, 1989, č. 49, s. 15, Praha 1989. ISSN 0323-2042.

³ O klíčových tématech bude pojednávat samostatná kapitola 3.

⁴ Témata nebyla vysloveně zakázaná, zejména na konci 80.let se právě zde projevilo politické uvolnění. Mohly tak vycházet časopisy s např. křesťanskou tematikou. Přesto se jednalo o oblast režimu nepohodlnou a pečlivě kontrolovanou.

Časopis *Iniciály* si vytyčil za cíl ještě jeden, neméně důležitý bod. Důraz kladl na kritické rubriky. Byl to právě tento časopis, který ve svých recenzích umožnil nástup nové generace literárních kritiků. V rubrikách jako *Recenze*, *Dvojrecenze* nebo *Telegrafické recenze* se uplatnila celá řada nově nastupujících kritiků, kteří se tak díky časopisu podíleli na nově vznikajícím literárním oboru.¹

Iniciály tak do počátku devadesátých let vstoupily s velmi široce otevřenou platformou. Nesnažily se o žánrovou vyhraněnost, otázkou však je, zda právě tato programová nesourodost nezpůsobila jejich zánik.² Důležitý je však fakt, že byly od počátku zcela oproštěny od ideologických vazeb. To musel být právě v této době poměrně obtížně splnitelný záměr, který se však *Iniciálám* svým zaměřením podařilo zcela splnit.

1.3.4 První číslo

První číslo se nijak zvlášť čtenáři neuvádí. Nikde v tomto vydání nenalezneme větu typu: „Milý čtenáři, časopis, jehož první číslo právě držíš v ruce bude ...“. Najdeme tam však několik článků, které záměry časopisu dokládají jasně:

- Záloha na program
- Co zbylo z Ikara
- Nesoustavná poetika
- Konkurs na názor

Záloha na program (str.15)

Pod tímto názvem vysvětluje redakce, čemu se hodlá časopis věnovat a jak vysvětlit termín „mladá literatura“: „Pod slovem „mladé“ rozumíme progresivní, pod slovem „literatura“ kvalitu, která snese profesionální kritéria. Literaturu, jejíž součástí je vedle původní i překladové prózy a poezie také literární teorie, historie, kritika – to vše oproštěno od jakýchkoliv ideologických a estetických dogmat.

Mezi literaturu řadíme také publicistiku a přidružené oblasti. Vlastními postupy pojmenovávají a vysvětlují společnost v jejích typických fenoménech, požadavek nadčasovosti pak prověří zatím velmi

¹ Nejednalo se o zcela nový obor, ale tehdejší stav literární kritiky bezpochyby umožňuje jej nazvat jako “nově vznikající”.

² Na druhou stranu – jistá míra entropie je důkazem dynamiky a vývoje. Vydávání časopisu s ustálenou úrovní bez větších výkyvů kvality by v té době bylo zároveň důkazem jisté strnulosti. .

*dlouhá lhůta časopisu. V souvislosti s mnohaletým umlčováním sociologické vědy splácí publicistika i dluh literatury.*¹

Petr A. Bílek: Co zbylo z Ikaros? (str. 29-31)

V článku s podtitulem *O křídlech, pírkách a pahýlech v mladé české poezii 80. let* se Ikaros pro Bílka stává příkladem, na kterém lze demonstrovat stav mladé české poezie. Přibral si na pomoc dvě citace literárních kritiků.

„Mladá poezie jako společenský jev ještě docela nedávno neexistovala ... Ukázalo se však, že jsme se dívali pod chybným úhlem – mladí autoři se hlásí o slovo, často až útočně. Naproti tomu jejich tvorba je spíše plachá. Za pestrými převlečníky se ukrývají staré vesty.“ (Karel Sýs v Kulturním rozvoji č. 12/89)²

„Mladá poezie existuje a mluví silným hlasem.“ (Jiří Chum v Dílně Literárního měsíčníku č. 4/89)³

Bílek rozebírá na těchto tvrzeních, jak definovat mladou poezii. Rozhodně, dle Bílka, nejsou obrazem mladé generace náhodné tři výběry básníka ani v podání Sýse, ani Chuma. Dokonce ji ani neoznačuje skutečnost, že její tvůrci jsou mladého věku. Ostatně, Bílek se v článku nesnaží o jasnou definici. Spokojuje se s otázkami typu: Spojuje mladou poezii něco víc? Životní pocit, vidění světa, poetika? Každopádně se píše o křídlech, tedy vzlet? Nebo vrabec v hrsti a holub na střeše? Či dokonce volba mezi křidýlkem nebo stehýnkem? Významově nosným prostředkem se stává Ikaros⁴ nikoliv proto, aby odpověděl na tyto otázky, ale aby zavdal příčinu slibu, že se na ně pokusí odpovědět časopis *Iniciály*.

Nesoustavná poetika (str. 32-33)

Článek *Nesoustavná poetika* uvedl záměr seznamovat čtenáře také s literární teorií. Jak vyplývá z článku, z poezie se *Iniciály* hodlaly soustředit snad na nejfrekventovanější a nejvariabilnější básnický systém, na volný verš: *„V oblasti prózy jsme hledali kořeny její soudobé podoby v procesech subjektivizace vyprávění, dobově se vznikem volného verše související. Dotazy hodláme adresovat předním literárním vědcům všech generací a spisovatelům a překladatelům, kteří mohou přispět k osvětlení daného tématu*

¹ *Iniciály*. 1/I, s. 15. ISSN 0662-6324.

² *Iniciály*. 1/I, s. 29. ISSN 0662-6324.

³ *Iniciály*. 1/I, s. 30. ISSN 0662-6324.

⁴ Bílek zároveň v článku poukazuje na to, jak často se v mladé poezii píše právě o křídlech, letu, výšinách apod.

z *nejrůznějších úhlů*.“¹ Hned v prvním čísle tak odpovídají Zdeněk Pešat na dotaz, jak lze charakterizovat volný verš a Miloš Pohorský na dotaz, jakými změnami prochází česká próza.

Konkurz na názor (str. 34-35)

Článek *Konkurz na názor* vyzýval mladé autory ke zveřejnění vlastních recenzí. Podrobněji o tomto tématu bude pojednáno v kapitole 6.

V prvním ročníku, zejména v prvních číslech, se obsah do značné míře dělil do dvou směrů. Jedním byl pohled do uplynulé doby a právě skončené období - reflexe na dosavadní stav české literatury. Druhým pak výhled do budoucnosti, čili rekonstrukce vývoje literatury. Polistopadová nálada ve společnosti byla těchto pohledů plná a je zřejmé, že to se muselo projevit i v publikovaných textech.

Například v prvním čísle lze nalézt řadu buď parodií, či jinak ironizujících článků na téma doby minulé. Na str. 17 píše Janda K. *Dopis na Občanské fórum*,² kde žádá zrušení Vánoc, zejména z politických důvodů. Michal Viewegh zde předkládá několik inzerátů, které se svým stylem jeví jako běžné, leč v kontrastu se svým obsahem jsou jasnými ironizujícími narážkami na právě poražené komunistické zřízení. Členové zásahových jednotek Veřejné bezpečnosti³ zde marně hledají práci, komunističtí funkcionáři byt či životní partnerky. Tento druh humoru, který dnes asi těžko najde docenění, se zdál být v té době nezbytnou nutností a nelze se divit, že se objevuje i v *Iniciálách*, byť tento žánr ani styl nekoresponduje s původním záměrem mladé literatury - progresivní kvalitou. Stejně tak nelze jednoznačně tvrdit, že byla hravě překonána hranice ironie či humoru u básnických děl *Listopadky* a že je jednoznačně odpovězena otázka, zdali se zde nenalézají podobnosti s tím, za co byl minulý režim kritizován - spojení poezie s politikou:

Listopadka

David Žák

Třeste se jabloně
třeste se
pionýři jsou
pláňata, rouby a moruše
do šátku se třesou.

¹ *Iniciály*. 1/I, s. 32. ISSN 0662-6324.

² Politické uskupení z listopadu 1989, které zvítězilo v prvních polistopadových volbách a ze kterého se rekrutovaly standardní politické strany.

³ Policejní sbor ČSSR

Budete stát pokorně a nahé
jako mé uši
co všechno slyší
a všemu věřit musí.

Třeste se šátky
třeste se.
Moje uši jdou
úzké jsou ulice
tolik je uší
včerejších pionýrů
a dnešních rozkráčených duší.

Vysoce emoční prostředí, v jakém se Česká republika¹ nacházela, bylo zjevně mnohdy silnější než čistá snaha po vydávání kvalitní a progresivní literatury. Z obsahu dalších čísel však vyplývá, že se jednalo spíše o porodní bolesti, než trvalý stav, neboť v dalších číslech lze již dohledat jasnou snahu po výhradní orientaci na kvalitní literaturu, o čemž budiž pojednáno níže. Stejně tak nelze tvrdit, že by na výše uvedených prvcích byl postaven náš časopis. Jejich výčet by snad mohl být pouze považován za důkaz, že se v *Iniciálách* také nacházely. Odkaz na zvůli komunistického režimu lze v daleko střízlivější podobě nalézt například v cestopisném článku Romana Bajgara *Deset dnů, které mnou otřásly*, který on sám prezentuje jako pokus o cestopis. V něm popisuje svůj pobyt v tehdy ještě Sovětském Svazu v době, kdy již ve velkých městech probíhaly první protirežimní demonstrace.

Jasnější orientaci k nezavedené literatuře pak měl úryvek z chystaného románu *Magorie aneb příběh velké lásky* od Alexandry Berkové, kulturní reportáž od Václava Hraběte.. o návštěvě Allena Ginsberga v Praze, či již zmiňovaná *Záloha na program*, kde jsou čtenáři seznámeni s cíly nového časopisu. Petr A. Bílek ve svém pilotním článku *Co zbylo z Ikara* předkládá zamyšlení nad tehdejší českou poezií.

Už jsme si uvedli, jakou váhu dával časopis kritickým rubrikám. Šlo zejména o publicistickou formu, recenze, kdy autoři hodnotili autory, resp. jejich texty. Proto stojí za zmínku i poměrně nenápadná část prvního čísla, která ovšem měla mít v budoucnu jistě

¹ Tehdy ještě ČSSR

značnou váhu a která vykryštovala z textu *Konkurz na názor*. Jednalo se o výzvu k recenzím a literární kritice, což byl v té době obor jednak potřebný, ale zároveň velmi nevyzrálý, po léta silně kontrolovaný státem. Touto výzvou daly *Iniciály* najevo, že mají zájem stát se časopisem i odborným, či přinejmenším časopisem pro odborníky. Na to navazoval ve druhém čísle také článek od Pavla Janouška *Jak převychovat kritika*, kde se zamýšlí nad úkolem, resp. posláním literárního kritika.

V žádném, ani v prvním čísle nechybí poezie, resp. nejen že nechybí, ale je jí věnován značný prostor. Pomineme-li již zmíněné *Listopadky*, i v prvním čísle lze nalézt poezii na dalších šesti stranách, v jedné šestině obsahu. Byl zde dán již od prvního čísla signál, že s nezavedenou literaturou je to myšleno vážně. Tvůrcům časopisu bylo zřejmé, jakou funkci má poezie v tom, čemu sami začali říkat progresivní kvalita, neboli mladá literatura.

2 Osobnosti

Na tvorbě časopisu se vystřídala řada autorů a redaktorů, z nichž nemálo zůstalo trvale na seznamu osob, které se výrazněji podílely na formování literatury po roce 1989. Následující řádky uvádějí nejvýznamnější spolutvůrce časopisu; pro řadu z nich byla účast na *Iniciálách* debutem, jiní začali v časopise publikovat již jako zkušení autoři.

Na pozici šéfredaktora začal v roce 1990 pracovat Vladimír Křivánek. Zároveň s ním usedla do redakční rady jeho zástupkyně Anna Kovaříková. Dalšími členy byli Naděžda Macurová, která měla na starost literární kritiku, historii a zahraniční kontext včetně slovenského, dále pak Radek Bajgar, který redigoval publicistiku. Elémem redakce byl také začínající kritik Pavel Janáček.¹ Po sedmi číslech vystřídal Vladimíra Křivánka na pozici šéfredaktora Petr A. Bílek, který časopis vedl až do čísla 22. Následovali Naděžda Macurová (do čísla 32), Ewald Murrer (do čísla 37) a poslední číslo vyšlo pod vedením Karla Rady.²

Na chodu redakce se mimo uvedených redaktorů v dalších letech podíleli také: I. Brezina (1991-1994), A. Housková (1990-1994), M. Huptych (1990), J. Chuchma (1990-1992), B. Chvojková (1994), P. Janoušek (1990), A. Jedličková (1990-1992), V. Ježek (1990-1991), L. Kasal (1990), J. Kašpar (1990), M. Kovářík (1990-1994), M. Langer (1993-1994), L. Marks (1991-1994), J.M. Navrátil (1992-1994), L. Němec (1990), V. Novotný (1990-1992), M. Páverk (1990), M. Pilař (1990-91, 1992-1994), V. Provazník (1990-1992), P. Rajchman (1994), J. Rosen (1991, 1994), J. Salaquardová (1990), M. Toman (1990-1991), L. Tomin (1993-1994), J. Trávníček (1990-1994), M. Třeštík (1990), J.F. Typlt (1990-1993), M. Viewegh (1993-1994), P. Zdražil (1993-1994) a J. Žáček (1990).³

Přestože si daly *Iniciály* do vínku přívlástek *Sešity pro mladou literaturu*, nebylo to nijak v rozporu s tím, že v časopise byly publikovány texty i již zkušených autorů. Šlo zejména o beletrii těch básníků a prozaiků, kteří byli známí veřejnosti z období před rokem 1990 (Svatava Antošová, Alexandra Berková, Sylva Fischerová, Miroslav Huptych, Lubor Kasal a další).⁴ Dále se jednalo o autory, kteří do té doby publikovali buď v samizdatových edicích, nebo v zahraničí. Z nich zmiňme jména Zuzany Brabcové, Zbyňka Fišera, Bohdana

¹ CHUCHMA, Josef: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. in Mladý svět, 1989, č. 49, s. 15, Praha 1989. ISSN 0862-6324.

² viz DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

³ viz DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

⁴ viz DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

Chlívce či Pavla Kolmačky. Mezi další osobnosti spadající do této kategorie patří také Jiří H. Krchovský, Ewald Murrer, který se podílel i na vedení časopisu, Roman Szpuk nebo Jáchym Topol. Z autorů publikujících v zahraničí pak možno uvést například jméno Václava Jamka.¹

Vraťme se ještě krátce ke kritické části časopisu. Právě zde byl dán prostor nové kritice, která se právě v uvedené době hlásila o slovo. Do výše zmíněných recenzních rubrik přispívala nová generace literárních kritiků, za zmínku stojí jména Petr A. Bílek (v pořadí druhý šéfredaktor), Alena Blažejovská, Pavel Janáček, Alice Jedličková, Pavel Kosatík, Luboš Merhaut, Martin Pilař, Jiří Studený nebo Jiří Trávníček.

Zkusme se podrobněji podívat na vybrané osobnosti; na to, jaký byl jejich podíl na vývoji časopisu, případně jaký byl následný vývoj jejich literární praxe.

2.1 Redakce časopisu

2.1.1 Šéfredaktoři

Vladimír Křivánek (*1951) – První šéfredaktor časopisu *Iniciály*.² Poté odborný asistent, následně docent na katedře české literatury PedF UK (1994-97 vedoucí katedry); od 1998 vědecký pracovník oddělení současné literatury ÚČL AV ČR; od roku 2001 přednáší a vede semináře tvůrčího psaní na Literární akademii Soukromé vysoké školy J. Škvoreckého v Praze, kde je dnes profesorem. V současné době je předsedou občanského sdružení *Litterula*, propagujícího českou literaturu, a předsedou Obce Spisovatelů.

Vladimír Křivánek začal publikovat již v osmdesátých letech, svou literární dráhu dělil na samotnou básnickou tvorbu (dosud vydal sedm básnických svazků) a na činnost literárně historickou a kritickou, případně pedagogickou. V této souvislosti se jeví jeho role prvního šéfredaktora časopisu *Iniciály* jako velmi vhodná, a zároveň jako logické vyústění jeho dosavadní praxe.³

Petr A. Bílek (*1962) – Od roku 1990 redaktorem, posléze druhým šéfredaktorem časopisu. Od roku 2003 pracuje jako redaktor časopisu *Česká literatura*. Ještě před svým působením

¹ viz DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.

² Vzhledem k tomu, že příprava časopisu začala již v roce 1987, byl Vladimír Křivánek prvním výkonným šéfredaktorem. Během více než dvouletých příprav jej předcházeli nominovaní František Mandát (posléze tajemník SČS) a Vladimír Janovic (posléze zástupce šéfredaktora Literárního měsíčníku).

³ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s.458. ISBN 80-85946-16-5.

v *Iniciálách* založil v roce 1989 *Hejno českých spisovatelů Mamut*. V letech 2004 až 2007 se podílel na redigování edice *Theoretica* při Ústavu české literatury, zároveň od roku 2003 vede ediční řadu *Scholares* nakladatelství Paseka. Dnes je profesorem na Filozofické fakultě UK.¹

Naděžda Macurová (*1949) – Je překladatelkou z francouzštiny. Kromě postu šéfredaktorky časopisu *Iniciály* pracovala také jako redaktorka *Tvaru*, od 1997 je vedoucí Literárního archivu Památníku národního písemnictví.²

Ewald Murrer (*1964) – Vlastním jménem Michal Wernisch. V časopise působil od roku 1991, od roku 1993 jako šéfredaktor. V roce 1994 byl nejprve krátce redaktorem nakladatelství Mladá fronta a poté pracoval v redakci stanice *Rádio Echo* (1994–1995), v oblasti reklamy a od roku 1996 jako redaktor Českého rozhlasu. Od roku 1997 působí jako šéfredaktor (postupně v magazínu *Pátek Lidových novin*, magazínu *Mladé fronty Dnes*, časopisu *Quo* a v současnosti v časopisech *Můj dům*, *Rodinný dům* a *Rodinný dom*).³ Zajímavostí je, že před začátkem své literární praxe působil v roce 1989 jako zahradník prezidentské kanceláře.

Karel Rada (*1964) – Prozaik, básník, ale i textař a filmový režisér. V časopise vedl vydání posledního čísla.⁴

2.1.2. Shrnutí

Z uvedeného stručného pohledu na osobnosti, které se vystřídal ve vedení časopisu, je patrné, že v průběhu čtyř let je možné zaznamenat zřejmou tendenci. Ta spočívá v postupném odklonu od teoreticky vzdělaného, akademického vedení směrem k praktikujícím literátům. Po dvou univerzitních učitelích literatury tak následovali dva zkušení redaktoři s redaktorskou praxí. Posledním šéfredaktorem se pak stal sice zkušený spisovatel a básník, u kterého však nejsou tyto literární aktivity dominantní. Karel Rada se věnuje nemenší mírou také filmové režii.

¹ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s.43. ISBN 80-85946-16-5.

² viz DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. s.74. ISBN 80-7294-041-4.

³ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. s. 91. ISBN 80-7243-014-9.

⁴ viz DOKOUPIL, Blahoslav; HRUŠKA, Petr; KUBÍČEK, Tomáš a kol.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. s.74. ISBN 80-7294-041-4.

2.1.3 Ostatní redaktoři

Radek Bajgar, MUDr. (*1962)– Do roku 1989 pracoval jako psychiatr. Kromě *Iniciál* pracoval také v časopisu *Reflex*. Od roku 1993 se však již věnuje převážně filmové a televizní tvorbě. V současné době pracuje pro TV Nova jako vedoucí oddělení vývoje nových formátů

Ivan Wernisch (*1942) - Již během studií začal uveřejňovat své básně v časopisech *Host do domu* a *Tvář*. Pro svou angažovanost v politických událostech v roce 1968 se stal v následném období normalizace zakázaným autorem. Jeho díla vycházela do roku 1989 pouze v samizdatových nebo exilových edicích. Ve strojopisných kopiích tak byly vydávány jeho básnické sbírky *Král neviňátek* (1972), *Když není vyhnutí* (1976). *Žil, nebyl* (1979) a řada dalších.¹

2.1.4 Autoři příspěvků

2.1.4.1 Autoři již působící na české literární scéně

Svatava Antošová (*1957) – Básnířka a prozaička. V letech 1993–1997 pracovala jako redaktorka Českého rozhlasu v Ústí nad Labem. Redakční práci se věnovala též v letech 1998–2001 v pražském vydavatelství *Hearst-Stratosféra*. V letech 2002–2004 byla zaměstnána jako knihovnice v Regionální knihovně Teplice.² Představení se literární veřejnosti se jí poměrně razantně podařilo básnickou sbírkou *Říkají mi poezie* (1987). Dílo vzbudilo nemalou pozornost literární kritiky, stejně tak jako další sbírka *Ta ženská musí být opilá* (1990). Poezie Svatavy Antošové se vyznačuje absencí sentimentu, obsahuje naopak prvky ironie a sebeironie.³

Alexandra Berková (*1949) – V loňském roce zesnulá prozaička, scénáristka, ale i feministická publicistka. Publikovat začala v roce 1971. Zpočátku ve *Zlatém Máji*, později také v *Mladé frontě*, *Kmeni* a *Literárním měsíčníku*. V Mladém světě otiskla cyklus esejů s ženskou problematikou. Po svém působení v *Iniciálách* pokračovala publikováním v *Salonu Práva*, *Hospodářských novinách*, *Pražském deníku* a *Divadelních novinách*. Zpracovala také řadu televizních scénářů, zejména pro Českou televizi. Debutovala v roce 1986 s cyklem

¹ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. s. 682. ISBN 80-7243-014-9.

² viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s.18. ISBN 80-85946-16-5.

³ viz GALÍK, Josef; MACHALA, Lubomír; PETRŮ, Eduard: *Panorama české literatury (Literární dějiny od počátků do současnosti)*. Rubico, Olomouc 1994. ISBN 80-85839-04-0.

volných povídek *Knížka s červeným obalem*, mezi další díla patří *Utrpení oddaného všiváka* a feministické dílo *Temná láska*.¹

Sylva Fischerová (*1948) – Básnička, prozaička, filoložka začala publikovat v roce 1985 v almanachu mladé poezie *Zvláštní znamení*. Její publikační záběr byl velmi široký. Literární, publicistické, ale i odborné texty publikovala v *Kmeni*, *Tvaru*, *Literárních novinách*, *Lidových novinách*, *Mladé frontě Dnes*, *Hostu*, *Revolver Revue*, *Filosofickém časopise* a mnoha dalších listech. Její první básnická sbírka *Chvění závodních koní* vyšla v roce 1986. Mezi další známá díla patří *Velká zrcadla* (1990), *V podsvětním městě* (1994); *Šance* (1999); *Krvavý koleno* (2005), *Zázrak* (2005) a jedno z posledních *Anděl na okně* (2007).²

Miroslav Huptych (*1952) – Začal publikovat v roce 1970 v časopise *Vlasta*. Od roku 1974 začaly uvádět jeho poezii také časopisy *Mladá Tesla*,³ *Mladý svět*, *Tvorba*, *Československý voják*, *Mladá fronta* a *Literární měsíčník*. V osmdesátých letech již rozšířil svůj publikační prostor o více než desítku dalších titulů. Jeho básnická prvotina *Srdcový střelec* vyšla v roce 1984. Následovala díla jako *Názorný přírodopis tajnokřídých* (1989) či *Tarot a trakaře* (1997). Je známý také tím, že svá díla doprovází vlastními kolážemi.⁴

Lubor Kasal (*1958) - Od roku 1990 redaktor literárního časopisu *Tvar*, v letech 1993–2000 zastával pozici šéfredaktora. V období 2003–2004 působil v pražské literární a divadelní agentuře *Aura-pont*, v letech 2004–2006 provozoval vlastní nakladatelství. Další období 2003–2005 byl redaktorem internetového časopisu *Postmoderní revue*. Od roku 2005 je opět šéfredaktorem literárního časopisu *Tvar*. Na počátku devadesátých publikoval své básně kromě *Iniciál* také v *Tvaru*, *Literárních novinách*, *Hostu*, *Aluzi* a *Právu*. Knižně se uvedl do literárního povědomí ve druhé polovině osmdesátých let dvěma sbírkami básní: *Klíčení* a *Zelené peří*. Básnického věhlasu dosáhl na přelomu 80. a 90. let sbírkami *Dosudby* a *Vездеjšíma*.⁵

¹ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s.18. ISBN 80-85946-16-5.

² viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s. 171. ISBN 80-85946-16-5.

³ Závodní časopis podniku Tesla Hloubětín. Přes svůj účel otiskoval také literární díla mladých autorů. Kromě Huptycha v něm publikoval např. Lubomír Brožek.

⁴ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s. 304. ISBN 80-85946-16-5.

⁵ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s. 371. ISBN 80-85946-16-5.

2.1.4.2 Samizdatoví autoři

Zuzana Brabcová (*1959) – Její první prozaické dílo *Ovčí brána* vyšlo samizdatově a bylo vydáno v počtu několika málo kusů. Jedna kapitola byla v roce 1988 vydána v příloze exilového časopisu *Listy*. Tam Zuzana Brabcová později otiskuje i několik dalších básní. Další próza *Daleko od stromu* vyšla zpočátku v samizdatovém vydání Krameriovy expedice. Následně až v roce 2000 oficiálně vydává dílo *Rok perel*.¹

Ewald Murrer (*1964) – Již zmíněn jako jeden ze šéfredaktorů časopisu *Iniciály*. Poprvé publikoval v samizdatovém časopise *Garáž* v roce 1982. Mezi další samizdatová periodika, ve kterých publikoval, patří *Dolmen*, *Vokno*, *Runa* či *Portál*.²

Jáchym Topol (*1962) – Už za studií ve svém radlickém bytě pořádal pásmo literárně-dramatických pořadů. Od osmdesátých let působil jako zpěvák a textař ve skupině *Psí vojáci* se svým bratrem Filipem. Je typickým představitelem českého undergroundu, do roku 1993 byl šéfredaktorem časopisu *Revolver Revue*. Dnes působí v týdeníku *Respekt*. V samizdatu vydal díla *Poslední dny Párská* (1980), *Eskymácký pes* (1981), *Stěhovavá tvář* (1983) a další.³

2.1.4.3 Autoři debutující v *Iniciálách*⁴

Jaromír F. Typlt (*1973) – V letech 1990–93 byl externím spolupracovníkem časopisu *Iniciály*. V roce 1994 také působil v brněnském dvouměsíčníku *Host*. V roce 1997 absolvoval Filozofickou fakultu na Karlově Univerzitě s obhajobou práce *Proměny českého surrealistického textu mezi lety 1938–1953*, následně za tuto práci v roce 2001 obdržel titul PhDr. Kromě beletrie vydal i řadu prací o literatuře: *Koncerto grosso* (1990), *Pohyblivé prahy chrámů* (1991), *Zápas s rodokmenem* (1993), *Oči pro plášť* (1994), *Dříve než vzápětí* (1994).⁵

Václav Kahuda (*1965) – Vlastním jménem Petr Kratochvíl. Zpočátku verše, později i krátkou prózu zveřejňoval ve druhé polovině 80. let v samizdatových sbornících *Almanach* (tzv. *Branický almanach*). Širší veřejnosti se však představil až v roce 1992 jako prozaik a následně básník právě v časopise *Iniciály*. Mimoto publikoval také ve *Voknu*, *Tvaru* a

¹ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. s. 65. ISBN 80-85946-16-5.

² viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. s. 91. ISBN 80-7243-014-9.

³ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. s. 552. ISBN 80-7243-014-9.

⁴ Tím jsou myšleni autoři, kteří začali publikovat v době vydávání *Iniciál*, ale publikovali také v jiných časopisech. Jejich skutečné prvotiny mohly být vydány v i jinde než v *Iniciálách*.

⁵ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. s. 569. ISBN 80-7243-014-9.

podílel se sborníku *Moderní analfabet* stejnojmenného sdružení. Z beletrie zmiňme *Příběh o baziliškovi* (1992), *Veselá bída* (1997), *Exhumace* (1998), *Houština* (1999).¹

Martin Langer (*1972) – Své básně, ale i texty a fotografie začal krom *Iniciál* publikovat také v časopisech *Revolver Revue*, *Host*, *Tvar*, *A2*, *Literární noviny* či *Vokno*. Z básnických sbírek jmenujme *Palác schizofreniků* (1990), *Animální evangelium* (1992), *Já nezemřu zcela* (1996), *Průsmyky* (1997) a z novějších *Cesta kolem* (2007). Věnuje se také oboru černobílá fotografie, kde vydal řadu cyklů (*Cesta kolem světa*, *Staré ženy*).²

Petr Motýl (*1964) – Poprvé vydával v *Iniciálách*. Všestranně zaměřený autor, na české literární scéně působí jako básník, prozaik, autor divadelních her, umělecký kritik, vydavatel časopisů a internetových periodik. S bratrem Ivanem pořádali na Ostravsku řadu literárních večerů (*Literární harendy* z let 1993 až 1994), dále vydávali časopis *Modrý květ*.³ Debutoval básnickou sbírkou *Řemeslníci a máničky aneb Hospoda černě vypráví* (1990). Ostravský původ se odrazil i v jeho dílech *Jazykem haldy* (1993) a *Černá pěna Ostravice* (1995).⁴

Marek Toman (*1967) – Básník a prozaik, po studiu na Filozofické fakultě UK pracoval v letech 1992 – 1997 v literární redakci Českého rozhlasu. Své verše i prózu publikoval nejen v časopise, ale i v rozhlasových pořadech. Zároveň také překládal, např. básně od irského básníka Richarda Kearneyho, které knižně vyšly ve svazcích *Hra s vodou* (1996) a *Samův pád* (1999). Prozaická díla *Zvláštní význam palačinek* (2004) a *Já, ideální partner* (2008) vydal pod pseudonymem Pavel Torch..

2.2 Vývoj a zánik časopisu *Iniciály*

Časopis *Iniciály* neměl dlouhý vývoj. V pátém ročníku už vyšlo pouze jediné číslo a časopis zmizel beze stopy, aniž by se čtenáři a abonenti dozvěděli důvody tohoto konce.⁵ Pro bližší pohled na události, které jednak provázely časopis na jeho cestě českým literárním prostředím a které jej dovedly k ukončení vydávání, se pokusíme opírat zejména o svědectví účastníku celého dění.

¹ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. s. 355. ISBN 80-7243-014-9.

² viz MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Rubico, Olomouc 1996. s. 98. ISBN 80-85839-13-X.

³ Časopis z let 1994-1995. Snahou bylo odlišit se od exkluzivních časopisů, které přehlížely autory doposud neprosazené, či naopak upadlé v zapomnění.

⁴ viz Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. s. 79. ISBN 80-7243-014-9.

⁵ NOVOTNÝ, Vladimír: *Končí literární časopisy*. in *Práce*, 26.1.1995.s. 4.

Jak uvádí Petr A. Bílek, po ukončení vedení redakce byl sice ještě dál veden jako člen redakční rady, ale ta po jeho odchodu již pomalu přestávala plnit svou funkci. Časopis si ještě dokázal udržet svou pozici za redakčního vedení Naděždy Macurové, ale nakonec celé břímě zůstalo na Ewaldu Murrerovi. Ten nakonec časopis předal Karlu Radovi, který jej již dokázal udržet při životě pouhé jedno číslo.¹ „Ale onoho Radu jsem myslím viděl jen jednou, na chvíličku, kdy jsem se stavil u nich v redakci. Tou dobou už vlastně ani nevycházel, jen ten nový šéfredaktor ještě používal redakční místnost a počítač; myslím, že spíš pro sebe,“² uvedl doslovně Petr A. Bílek.

Ono pozvolné tempo, jakým se časopis ubíral ke svému konci, popisuje také Ewald Murrer.³ Časopis začal vycházet v době, kdy lidé skupovali jakékoliv tiskoviny v ohromném množství. Navíc titul, kde by se „dali realizovat lidi z ulice“⁴ byl dlouho očekáván. I Murrer však uvádí jisté vystřízlivění, kdy časopis záhy spadl na prodej cca 2 000 výtisků spolu s jednou tisícovkou abonentů.⁵ Postupně docházelo ke snižování dotací od Ministerstva kultura a Literárního fondu. Soukromý kapitál přitom v té době nejevil o kulturu pražádný zájem, všichni podnikatelé byli na počátku a ve složité době měli zcela jistě jiné starosti,⁶ než dotovat literární časopisy.⁷ Jediné dotace tak nakonec přišly ze zahraničí. Jistou částku předala redakci švýcarská společnost *Pro Helvetia*, cosi poskytly belgické zdroje.⁸

Vlastní důvod ukončení vydávání uvádí Bílek zcela pochopitelně jako ekonomický. Časopis byl nejdříve financován Svazem československých spisovatelů, následně se stal součástí mediálního koncernu *Scéna*, který založil Miloš Petana.⁹ Pro ekonomickou nesoběstačnost však od další spolupráce ustoupila i *Scéna*. Obtížná byla i spolupráce s Ministerstvem kultury. Jisté dotace sice časopis dostával, ale nepřehlednost a složitost celé situace dle Bílka stěžoval i fakt, že právě roky 1991-1993 byly přelomové; starý systém již nefungoval a nový ještě ne. Redakce tak procházela těžkým vývojem, řada lidí odcházela a na zbytek, který musel celou redakci tvořit sám, dopadala postupná únava. Práce v nejistotě ubírala na entuziasmu.¹⁰

¹ Osobní e-mailová korespondence P.A.Bílek.-únor/březen2009 (archiv autora)

² Osobní e-mailová korespondence P.A.Bílek.-únor/březen2009 (archiv autora)

³ Osobní e-mailová korespondence E.Murrer.-únor/březen2009 (archiv autora)

⁴ Osobní e-mailová korespondence E.Murrer.-únor/březen2009 (archiv autora)

⁵ Takováto čísla by však dnes byla pro literární časopis velký úspěch.

⁶ Dnes již víme, že se jednalo zejména o rychlost zisků.

⁷ Murrer v této souvislosti uvádí tradující se historku, jak se nakonec podařilo sehnat movitého mecenáše, který se uvolil dotovat *Iniciály*. Ten však po týdnu vyklidil kanceláře a před stíháním za podvody se údajně uchýlil do cizinecké legie. Nepodložený, leč pro tu dobu typický příběh.

⁸ Osobní e-mailová korespondence E.Murrer.-únor/březen2009 (archiv autora)

⁹ Dnes mediální magnát, majitel společnosti *Bontonland*.

¹⁰ Osobní e-mailová korespondence P.A.Bílek.-únor/březen2009 (archiv autora)

Zároveň probíhala jednání s ministerstvem, aniž by byly známy způsoby nastavení dotací. Jak dodal Bílek: „*Bylo to zcela nestandardní tým, jak ten kapitalismus v kultuře (a „manažování“ kultury) nikdo neuměl.*“¹ Odchod jednotlivých členů redakce postupně pokračoval, ani Petr A. Bílek nehodlal být u konce „svého dítěte“ a využil nabídky na plný úvazek na Filozofické fakultě UK.²

Situaci nahrávalo i jisté rozčarování na vývojem české literatury. Původní nadšení ze svobody, resp. možnosti svobodného publikování se rychle rozplynulo. Sám Bílek uvádí své vystřízlivění, které se navíc u *Iniciál* projevilo dříve než u ostatních časopisů, z toho, jak mladým autorům šlo zejména o to, se zviditelnit. Domnívali se, že se tak dostanou do etablované skupiny literátů, ale o další vývoj časopisu se již nestarali a ani jej nekupovali.³

Na zániku *Iniciál* tak měla podíl celá řada faktorů. Kromě ekonomické situace to byla zmíněná fluktuace, či spíše odliv pracovníků redakce. Sám Murrer dodává, že svůj díl přinesla i jeho osobní únava a hlavně rozčarování nad nekulturností české společnosti. Oba šéfredaktoři navíc jako konec naznačují předání židle šéfa redakce Karlu Radovi. Zatímco Petr A. Bílek se omezil na tvrzení, že se jednalo a „*jakéhosi Karla Radu, kterého ani neviděl,*“⁴ Murrer je v tomto ohledu poněkud sdílnější. Jednak poukazuje na to, že výše zmíněná belgická podpora do redakce ani nedorazila, Karel Rada ji údajně „*prohýřil se slečnou v Paříži.*“⁵ Ale i průběh Radova šéfredaktorování byl pro Murrera zklamáním. „*Jevil se jako nadšený mladý muž schopný rvát se za časopis ze všech sil. Můj odhad byl ale špatný a tak se Karel stal jen hrobníkem (navíc jen ledabyly vršící rov - věnce a slavnostní proslov zapomněl v hospodě),*“⁶ popsal těmito slovy konec časopisu Ewald Murrer.

Z popsanych okolností se jeví, že Karel Rada již neměl mnoho šancí časopis zachránit a rozhodně by to neměl být on, komu by se měl konec časopisu dávat za vinu. Otázkou je, jestli si *Iniciály* takovýto konec zasloužily, a také zdali si jej zasloužili věrní čtenáři a abonenti.

¹ Osobní e-mailová korespondence P.A.Bílek.-únor/březen2009 (archiv autora)

² Kde působí dodnes.

³ Osobní e-mailová korespondence P.A.Bílek.-únor/březen2009 (archiv autora)

⁴ Osobní e-mailová korespondence P.A.Bílek.-únor/březen2009 (archiv autora)

⁵ Osobní e-mailová korespondence E.Murrer.-únor/březen2009 (archiv autora)

⁶ Osobní e-mailová korespondence E.Murrer.-únor/březen2009 (archiv autora)

3 Ústřední témata

Časopis záhy po svém vzniku začal každé vydání věnovat jednomu ústřednímu tématu.¹ První tématicky orientované bylo dvojčíslo 6/5. Zde značný prostor zaujímal článek *Surrealismus v ČSSR* a v časopise byly i další články s obdobnou tematikou. Orientace vydání však nebyla deklarovaná na obálce, a tak to lze považovat spíše za počáteční pokus, než za počátek nového formátu časopisu. Ostatně sám Petr A. Bílek k tomu dodává, že první tématicky laděné číslo byla výjimečné, materiál se zkrátka do časopisu nechtěl vejít, a tak v něm nakonec zabral podstatnou část obsahu.² Sedmé číslo bylo opět ve starém formátu, což je vzhledem k předstihu, s jakým se tehdy musel časopis připravovat, pochopitelné. Když však redakce viděla, jak vypadá tématické číslo vizuálně, u nápadu se už pro další čísla zůstalo. Za počátek formátu nového - časopisu s ústředním tématem, můžeme považovat dvojčíslo 8/9, kde se na obálce objevuje název tématu *Underground*. Ústřednímu tématu byla podřízena většina příspěvků, nikoliv však dogmaticky. Například recenze nebo teoretická pojednání v rubrice *Nesoustavná poetika* se danému tématu jen více či méně přibližovaly. Pokusme se zmapovat na několika příkladech strukturu takových čísel.

3.1 Underground (č. 8-9/I - 1990)

Úvodem do prvního vydání s ústředním tématem je článek Ivana M. Jirouse³ *O české undergroundové literatuře 70. a 80. let* (s.1). Jak uvádí Jirous, není literární vědec, podává proto vlastní pohled na underground, vysvětlení vlastního pojmu a odkud přišel. Pokračuje ve vymezení toho, co je a co není underground, jaké jsou jeho základní rysy. Na konkrétních příkladech uvádí jména význačných undergroundových básníků. Poukazuje na osobnosti jako Egon Bondy, Karel Hynek, Honza Krejcarová či Fanda Pánek. Ve svém článku se Jirous zabývá také jednotlivými fázemi, kterými prošel český underground a s tím související vztah komunistické moci k tomuto proudu. Na příkladech uvádí pronásledování undergroundu režimem, volně přechází k české vlajkové lodi českého undergroundu: samizdatovému časopisu *Revolver revue*. V souvislosti s ním uvádí jména Ivan Lamper, Jáchym Topol, Petr Placák, Anna Wágnerová.

Následuje Bílkův článek *Království za autenticitu. – o undergroundové poezii* (s.5). Petr A. Bílek zde podává informace o české undergroundové poezii, na článek navazují

¹ Seznam všech ústředních témat je uveden v příloze 1.

² Osobní e-mailová korespondence P.A.Bílek.-únor/březen2009 (archiv autora)

³ Představitel českého undergroundu (1944), český básník, publicista a výtvarný kritik. Je známý především spoluprací s rockovou skupinou *Plastic People of the Universe*. V době normalizace byl několikrát vězněn za své názory a tvorbu.

ukázky od autorů (s. 6), mj. i některých jmenovaných v úvodním článku Ivana M. Jirouse. Čtenářům jsou předloženy básně Lenky Marečkové, Petra Placáka, Ewalda Murrera, J. H. Krchovského, Lukáše Marvana, Anny Wágnerové a Jáchyma Topola.

Další tématický článek je *(Under)recenze – recenze na antologii* (s. 11), ve které Martin Machovec hodnotí sebraná díla v antologii *Underground*.

Následují ukázky z povídkového souboru *Občanský průkaz prosím* (s. 14). Jedná se o povídkový soubor *Z deníků Jaroslava Švetsky*, jehož vznik iniciovali členové amerického *Pen-klubu*.

Z okna Vokna (s. 19) je rozhovor Anny Kovaříkové s šéfredaktorem časopisu *Vokno*¹ Františkem Stárkem² na téma *Underground*. Tématem je odezva na *underground* v rockové muzice, jak *underground* ovlivnil vznik časopisu *Vokno*, ale i další souvislosti s vydáváním časopisu v ilegalitě.

S tématem článku *Z okna Vokna* souvisí i uvedení přepisu *Znalecký posudek v oboru literatury a umění, prof. PhDr. Vítězslav Ržounek, DrSc.*³ (s.23). Posudek dokazující nebezpečnost *Vokna* a jeho protistátní tendenci je zároveň svědectvím o metodách, jakým komunistická moc pronásledovala nezávislou literaturu, v tomto případě časopis *Vokno*. Na to navazuje článek Bohuslava Hoffmanna: *Kdo je kdo: Vítězslav Ržounek – Nástinový král české literatury* (s. 25). Článek, který je poněkud humorně laděný, zároveň poukazuje na stav české literatury dle toho, kdo jí vládl. Součástí textu jsou i Ržounkovy propagandistické verše.

Souvislost s tématem má také článek Jaromíra F. Typlta *Kráska a zvíře?* (s. 30). Typlt se zde zabývá zhudebněnou poezií v českém rocku. Na příkladech Michal Prokop a Vladimír Mišík uvádí propojení poezie a hudby v českém rockovém prostředí.

Obsah stálých rubrik obvykle nekopíroval ústřední témata. Tak například v uvedeném čísle je tématem *Nesoustavné poetiky* Pražský lingvistický kroužek a s tím související otázky (s.60).

¹ Původně samizdatový časopis z let 1979 – 1995. Zabýval se alternativní nezávislou tvorbou v oblasti literatury, ale i hudby, divadla a filmu. V letech 1982 – 1984 pro uvěznění redaktorů dočasně přestal vycházet. Autoři příspěvků pocházeli zejména z českého *undergroundového* prostředí.

² Český publicista a bývalý disident (1952). Již od studií se účastnil studentských aktivit proti totalitnímu režimu. Pod přezdívkou *Čuňas* se účastnil formování českého *undergroundu*. Jeho činnost je mimo jiné spojena i s Chartou 77. V roce 1989 byl jako jeden z posledních politických vězňů odsouzen za svou činnost pro časopis *Vokna*.

³ Vítězslav Ržounek (1921 – 2001) byl literární kritik a zároveň ideový pracovník komunistického aparátu., jeden z hlavních představitelů normalizační literární vědy.

Obdobně je tomu i u recenzí, i když v tomto čísle na příkladu *Opožděné poznámky* (Bára Basiková: Rozhovory s útekem, Literární měsíčník, 7-10/1989) lze nalézt jistou spojovací nit s českým undergroundem.

3.2 Postmoderna (č.10-11/I 1990)

Hned v úvodu čísla je čtenářům nabídnuto několik básní ze sbírky *Knihá básňů převertšovná, již vlastnoručně protřpěl a v řeč svázal Eberhardt Hauptbahnof, básník český*. Uvedeny jsou básně jako *Dílo zkázy*, *V roztoužení* či *Pomsta zhrzené* (s.1).

Marek Skolil předkládá teoretické pojednání o postmoderně (s.4). V článku *Modernismus u konce s dechem?* vysvětluje význam slova postmoderna, co se za ním skrývá. Stejně tak se zamýšlí i nad tím, co znamená předpona „post“. Zároveň klade otázku, jak v souvislosti s postmodernismem působí na české literární scéně avantgarda.

Na teoretický článek navazuje medailonek Jindry Chmelíka „*Čas nekonečně voní*“ (s.26). Na stránku s životopisem navazuje několik Chmelíkových básní, *Vteřina*, *Voni se pořád plaší*, *Já to viděl*.

Další zamyšlení na postmodernou přináší Petr A. Bílek. V článku s názvem *Hledání postmoderny* (s.35) přináší zajímavý pohled na vývoj postmoderny u nás. Klade otázky typu: Máme hledat postmodernu? Máme tím pádem právo být unaveni modernou, když jsme si ji sotva užili? Vzápětí přináší vlastní názor: „*Postmodernismus není literární směr, je to životní pocit*“.¹ Báseň se pak dle Bílka stává hrou s odkazem na uvedené básně Eberfardta Hauptbahnofa. Jsou však uvedeny i další příklady, na kterých Bílek demonstuje stav české postmoderny: Petr Motýl, Jindra Chmelík a Viktor Cais. Uvádí, že se nejedná o typické nositele ani průkopníky tohoto směru. „*Ne, že by to byli průkopníci postmoderny, ale dané prvky lze u těchto autorů vždy nalézt. Každopádně se dá postmoderna zažít i v zemi, kde není únava modernou*“² uzavírá své pojednání Bílek.

Také článek Tibora Žilky souvisí s tématem čísla. Ve stati s názvem *Postmoderna a literární text* (s.41) se pokouší o rozbor slovenské postmoderny. Demonstuje na textu Pavla Vilikovského, který se v perziflážích politických projevů *Slovenský Casanova* zaobíral charakterem postmoderny v běžném jazyku.

¹ *Iniciály*, č. 10-11/1990, s. 35. ISSN 0862-6324.

² *Iniciály*, č. 10-11/1990, s. 35. ISSN 0862-6324.

Nesoustavná poetika (s.53) tentokrát s tématem úzce souvisí. Tématem je dekonstrukce v souvislosti s postmodernou. V několika otázkách je objasněno, jaká je dekonstrukce v Derridově pojetí, jaký je její vztah ke strukturalismu apod.

Josef Chuchma předkládá pohled na postmodernu z poněkud jiného úhlu. V krátké reportáži z výstavy *Cesty k postmoderně*¹ zachytil několik postřehů, které zpracoval v textu *Několik (možná) postmodernistických pocitů (získaných na výstavě Cesty k postmoderně – průzkum 80. let)* (s.62) Potvrzuje, že postmodernismus stírá rozdíly mezi volným a užitým uměním. Článek slouží spíše k zamyšlení, než že by přinášel konkrétní závěry, jsou však zmiňována i známá jména designérů jako Bořek Šípek, Jaroslav Kadlec nebo Karel Vyčítal.

3.3 Feminismus (č. 25/III 1992)

První článek v tomto čísle pochází ze zahraničí. Kate Milletová² v článku *Sexuální politika: Manifest pro revoluci* (s.1) ve svém manifestu a zamyšlení na něm předkládá vlastní názor na feminismus, potažmo gender. Samotný manifest má osm bodů a působí jako anachronismus, jak se uvádí v následujícím komentáři.

Na Kate Millesovou navazuje další zahraniční příspěvek manifestačního charakteru. Radikální feministka Betty Friedanová³ však tentokrát ukazuje pravý opak agitky, spíše osvícenou moudrost, v článku *Další krok feminizmu*. Feminismus je tady podroben rozboru, založenému na důkladné argumentaci.

Po dvou zahraničních příspěvcích, které měly za úkol snad i ozřejmit, mezi jakými mantinely se může pohybovat feminismus⁴ má čtenář k dispozici řadu feministicky laděných básní od Světlany Burianové. Podívejme se na dvě ukázky:

Co chvíli frká

Stůl přímo svatební

Já vlastně nevěsta, když sedím

V čele

Ale ta smůla!

Po boku mám

obtloustlého

ředitele

Je sice víc než ženich

zneklidněn

...

¹ Výstava užitého umění v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze

² (*1934) Jedna z nejvýznamnějších lesbických aktivistek amerického feminizmu.

³ (*1921 - †2006) Betty Friedanová je považována za matku feminizmu. Je zakladatelkou Mezinárodní organizace žen.

⁴ Tedy mezi demagogickou agitkou a racionální argumentací

A neumím si poručit

Jsem slepice!

A neumím si poručit

a zabalit se do zásad

a umřít pro ně hladý!

...

Zajímavá je i anketa s osmi otázkami na téma feminismus. Odpovídají Jana Štroblová (básnířka, publicistka), Jana Koubková (zpěvačka, textařka), Hana Třeštíková (režisérka), Sylvie Grošpíková (prozaička). Otázky byly např.: „Jednou z tezí feminismu je, že industriální koncepce světa, v níž je spatřována podstata hrozící krize, je důsledkem čistě mužského racionálního přístupu. Řešení je hledáno v emancipaci potlačovaného ženského principu. Souhlasíte s touto tezí?“ Případně „Objevuje se ve Vaší vlastní tvorbě, ženské téma?“

Následuje koláž *Poetriae*, dvoustránka básní od Sašy Kuchařové, Kateřiny Valentové, Daniely Kantorové a Veroniky Dubové.

U tématu feminismus nechybí ani ukázka tématické prózy. Uvedena je povídka Glorie Steinerové *Kdyby muži menstruovali*. Gloria Steinerová je jednou z nejvýznamnějších osobností feministického hnutí USA, jak se čtenář dozví z přiloženého minimedailonku. Text je velmi dobře zvolený, nejenže názorně demonstruje aplikaci feministických názorů, ale některé argumenty skutečně nutí k zamyšlení, např.: „*Černochům připadla špatně placená místa, protože jsou ,silnější‘ než běloši, zatímco všechny ženy byly odsouzeny k špatně placené práci, protože jsou prý ,slabší‘.*“¹ Kolik významů v jedné větě.

S feminismem úzce souvisí i termín „gender“. O něm píše ve svém teoretickém pojednání „*Gender neboli rod*“ Šárka Gjuričová.

¹ *Iniciály*. 25/1992. s. 15. ISSN 0862-6324.

3.4 Shrnutí

Jaký byl cíl tohoto stručného popisu vybraných článků tématických čísel? Jednak na několika příkladech ukázat, jak vypadala struktura čísla s ústředním tématem. Dále pak jaký byl záměr časopisu s daným tématem, jeho uchopení a sdělení ke čtenáři. Časopis se neomezoval pouze na uvedení uměleckých textů, které souvisejí s tématem čísla. U titulu, který je určen k prezentování děl mladých autorů, by bylo jistě pochopitelné, že u čísla s podtitulem feminismus uvede básně či povídky na toto téma. Z výše uvedeného popisu je však zřejmé, že struktura byla daleko bohatší a její didaktická hodnota mnohem větší. Zde je třeba poukázat právě na didaktickou rovinu časopisu *Iniciály*. Jedna ze stálých rubrik, *Nesoustavná poetika*¹, odpovídá na dotazy z oboru literární teorie a je jedním z nositelů didaktické hodnoty časopisu. Stejně tak dokážeme tuto hodnotu nalézt i ve struktuře podání ústředního tématu. V každém tématickém čísle je uvedeno několik teoretických textů, které osvětlují podtitul čísla, vymezují diskurz a případně podávají historický přehled související s tématem. To jsme zaznamenali u tématu Underground (Jirous, Ivan, M.: *O české undergroundové literatuře 70. a 80. let*, č.8-9/I, s.1; Typlt, Jaromír, F.: *Kráska a zvíře?*, č. 8-9/I, s.30) nebo Postmoderna (články: Skolil, Marek: *Modernismus u konce s dechem?*, č. 10-11/I, s.4; Bílek Petr, A: *Hledání postmoderny*; č. 10-11/I, s. 35.). Stejně tak tvůrci časopisu neváhali sáhnout po těch zahraničních autorech, jejichž příspěvky dokáží zvýšit právě didaktickou hodnotu časopisu, jak jsme zaznamenali u čísla s podtitulem Feminismus (Milletová, Kate: *Sexuální politika: Manifest pro revoluci*, č. 25/III, s.1; Friedanová, Betty: *Další krok feminismu*, 25/III, s. 5).

Časopis *Iniciály* se tak rozhodně nestal pouhým místem setkání děl mladých autorů, ale zároveň časopisem osvětovým, přibližujícím aktuální témata související s literaturou. Svým diskurzem se přitom nestal časopisem populárně-naučným a zachoval si tak i svoji vědeckou hodnotu.

Za zmínku stojí také rozhovory, či názory „zvenčí“ (Kovaříková, Anna: *Z okna Vokna*, č. 8-9/I, s. 19). Jedná se o osvědčený model jak rozšířit počet názorů a je také důkazem, že každé téma mělo být představeno z co možná nejvíce úhlů pohledu. Samozřejmostí pak zůstává uvedení textů, ať básní či prozaických ukázek a povídek, které souvisejí s tématem. Nejenže se čtenář seznámil s díly, která demonstrovala, jaká je podoba zejména literárních témat, ale zároveň mu byly představeny osobnosti, které s ním souvisejí.

¹ Viz kapitola: 4 Rubriky

4 Rubriky

Součástí formátu časopisu *Iniciály* byly i pravidelné rubriky. Ty tvořily jistou páteř časopisu, byť řada z nich neprošla celou dobou trvání *Iniciál*.

4.1 Nesoustavná poetika

Rubrika se zabývala literárně-teoretickými otázkami. Již v úvodním čísle bylo u této rubriky předznamenáno, že dotazy budou kladeny předním literárním vědcům, ale i překladatelům a spisovatelům, kteří mohou přispět k osvětlení tématu. K jednotlivým otázkám se skutečně vyjadřovala řada odborníků. Předmětem dotazů byla témata z oboru teorie verše, literární směry, gnostická literatura a další.

4.2 Recenze, Telegrafická recenze, Dvojrecenze, Vydali si sami¹

Recenzní část sestávala z několika typů rubrik. Jednak to byla vlastní rubrika *Recenze*, kde autor přinášel svůj kritický pohled na danou knihu, ale i na jiné texty, např. povídkový seriál v časopise, sborník apod. Zvláštní význam pak měly rubriky *Telegrafická recenze* a *Dvojrecenze*. Umožnily totiž pohled na dílo od více kritiků. V *Telegrafické recenzi* vícero (obvykle čtyři) autorů hodnotilo vícero několik (obvykle tři). Na malém prostoru se tak čtenáři dostalo možnosti porovnat řadu názorů. Recenze byly svým rozsahem skutečně telegrafické (velmi krátké), nicméně z hlediska možnosti vidět najednou několik titulů z pohledu vícera kritiků byla tato rubrika jistě zajímavým experimentem. Obdobný význam měla i *Dvojrecenze*. Zde dva autoři hodnotili jednu knihu či titul. Prostor ke kritice zde byl větší než u *Telegrafické recenze* a i tato rubrika měla v kritické části *Iniciál* své specifické postavení. Posledním typem recenze byla rubrika *Vydali si sami*. Zde se jednalo o stejný formát jako v rubrice *Recenze* s tím rozdílem, že hodnocena byla výhradně ta díla, která si autoři vydali sami.

4.3 Anketa, Minianketa

Rubrika *Anketa* obsahovala řadu dotazů, položených vybraným osobám. Své uplatnění našla zejména od vydávání *Iniciál* s ústředními tématy.² Již jsme v kapitole o monotematických číslech zmínili snahu o rozšíření spektra názorů, které k jednotlivým podtitulům zazněly.

¹ Uvedené rubriky jsou podrobněji popsány v kapitole: 7 Kritika, recenze

² Viz kapitola 3 Klíčová témata

Anketa k tomu skýtala jedinečnou příležitost. Na poměrně malém prostoru se k danému tématu ve stručných odpovědích má možnost vyjádřit řada lidí, kteří přitom nemuseli mít na věc zcela shodný názor. Ostatně, tento formát je pro svou sdílnost poměrně oblíben a rozšířen i v jiných titulech (Mladá Fronta Dnes, Magazín Práva, ...). *Minianketa* je pak obdoba *Ankety* s tím rozdílem, že je kladena jen jedna otázka. Výhodou *Miniankety* je přesná cílenost, resp. názorová koncentrace na malém prostoru. První *Minianketa* se objevila až ve třetím čísle. Na dotaz ohledně antologie „mladé poezie“ z Východních Čech *Prvovýstupy*¹ odpovídali Dana Dvořáková, Jiří Rulf a Petr A. Bílek.

4.4 Glosy

Rubrika *Glosy* dávala prostor k názorům. Nejednalo se o nějak výraznou rubriku, v každém čísle pouze dávala vybranému autorovi prostor ke glosování v rozsahu jedné stránky.

4.5 Ostatní

Kromě uvedených rubrik byly v časopise *Iniciály* uváděny i více či méně pravidelné příspěvky, které sice neměly svá označení, ale měly ustálené formáty. Nejednalo se proto o rubriky v pravém slova smyslu, přesto si je jen krátce připomeňme. Šlo zejména o formu medailonku autorů či výtvarníků. Formát byl v podstatě shodný a sestával ze stránky s fotografií a krátkým životopisem básníka. Na další stránce pak byly uvedeny jeho názory či citáty a ukázky z díla.

¹ *Prvovýstupy: verše devíti autorů*. Hradec Králové, Kruh 1989. Editorka Lenka Chytilová.

5 Poezie

Časopis *Iniciály* věnoval značnou část prostoru mladým básníkům. Nikde sice nebylo deklarováno, že by časopis vznikl zejména pro mladé básníky, přesto lze z popisu situace na české poetické scéně odvodit, že nedostatek prostoru pro básně mladých autorů byl jedním z hnacích motorů, proč časopis vznikl. V popisu rubriky *Místenka na Pegasa* (kap. 1.1.3.1) a časopisu *Československý voják* (kap. 1.1.3.3) jsme se pokusili i o kritický pohled na publikované básně. Jak by vypadal takovýto pohled na poetickou část *Iniciál*, které mimo jiné navazovaly právě na tradici rubrik *Místenka na Pegasa* či *Zelené peří Miroslava Kovářka*?

Už při vzniku *Iniciál* uvedl nastupující šéfredaktor Vladimír Křivánek, že nechtějí být časopisem pro grafomany ani zájmovým sdružením pro netalentované spisovatele. Tímto vymezením mantinelů, v jakém se mohou pohybovat budoucí autoři, dal sice najevo, že publikované příspěvky (kterých, jak uvedl, bylo k dispozici více než dost) sice projdou přísným redakčním výběrem, ale zároveň předeslal i to, že jejich kvalita se bude přesto pohybovat v poměrně širokém pásmu.¹ Neboli – v časopise budou výborné básně dobrých autorů, ale také básně průměrné a básně podprůměrné. Nutno dodat, že přesně takovýto stav u poezie v *Iniciálách* nastal.

Tak se například již v prvních číslech setkáváme s básněmi Miroslava Huptycha² nebo Sylvy Fischerové.³ Petr A. Bílek se na jiném místě *Iniciál*, v tématickém čísle s názvem *Postmoderna*, ve svém článku⁴ ptá, zdali můžeme prožívat únavu z moderny, když jsme si ji ještě ani nestačili užít. Tato slova výstižně popisují výraz poezie v *Iniciálách*. Na zmíněných autorech Huptychovi a Fischerové vidíme, když ne snahu o postmoderní prvky, tak alespoň pokus o vymanění se z ustálené modernistické formy z první poloviny 60. let. Tam vývoj české poezie jakoby ustal a v roce 1990 beze změny pokračoval dále. Tak u Huptycha vidíme jistý druh experimentu v tom, že básně sbírky,⁵ z níž jsou uvedeny ukázky, nesou v názvu vědecké označení *ptactva*, u Fischerové pak například grafickou podobu básně. Proti tomu lze v prvním ročníku *Iniciál* nalézt také básně, jež nedosahují ani úrovně zmíněných 60. let. Například v sedmém čísle nalezneme na str. 47 – 52 řadu básní od Ondřeje Macha, jemuž je

¹ KŘIVÁNEK, Vladimír: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. in *Mladý svět*, č.49, 1989, s. 15. (Rozhovor připravil J. Chuchma), ISSN 0323-6324.

² HUPTYCH, Miroslav: *Rorýs obecný (Cypselus apus)*. in *Iniciály* č. 2/I 1990, s. 28. ISSN 0862-6324.

³ FISCHEROVÁ, Sylva: *Zcela nový čas, zcela nová doba*. in *Iniciály*, č. 3/I 1990, s. 32. ISSN 0862-6324.

⁴ BÍLEK, Petr, A.: *Hledání postmoderny*. in *Iniciály*, č. 10-11/I 1990, s. 35. ISSN 0862-6324.

⁵ viz HUPTYCH, Miroslav: *Názorný přírodopis tajnokřídých.: verše aforismy, koláže*. Československý spisovatel, Praha 1989. s.n.

celý prostor věnován a který je zde představován čtenářům coby talentovaný básník.¹ Vzápětí jsou však čtenáři předloženy básně, viz ukázka:

Víčka slov

Víčka slov se vysvlékají z potu,
kterým je můj hlas obalil.
Zábradlí mrazu a děravá chvíle plotů
a zlatá kotva. Převrácený kýl

rve ňadra zlatovlásek.
Na mělčině se už končí.
Závratná je vůně pasek
vůně klína. A tam v koncích

vrásky stáhly oblost kmene,
kroky v ledu oněmí.
Slunečník dlaně rozevřené
popraská. Tam pod zemí ...

Na jednu stranu nelze neocenit prolnutí slok, kdy první verš zasahuje do sloky předcházející, použití slov při tvorbě veršů se však jeví poněkud křečovité. Pokud se chtěly *Iniciály* pochlubit talentovanými básníky, bylo by pro časopis jistě přínosnější, pokud by tak činil s těmi autory, kteří se již dokázali odpoutat od čtvrt století starého modelu poezie.²

Časopis *Iniciály* si nedával za cíl představovat nejmodernější trendy v poezii. Vezmeme-li však v úvahu, že se česká poezie zastavila na svém vrcholu v 60. letech a její následný vývoj byl utlumen nastupující normalizací, měly by v 90. letech působit nejmoderněji ty tituly, které stavěly na ex-samizdatové tvorbě, jež byla normalizací nejméně dotčená. Tedy například *Iniciály*. Ty však ve výsledku byly spíše směsí kvality rozmanité úrovně. Pro toho, kdo dovedl v časopise hledat a nacházet (např. básně Boženy Správcové nebo Svatavy Antošové), jistě postačovaly, ale na to, aby se mladá literatura stala symbolem literatury progresivní, jak bylo původním cílem, to nestačilo.

¹ BÍLEK, Petr, A.: *Ondřej Mach: Hodina smutných zákoutí*. *Iniciály*, 8-9/I 1990 s. 47, ISSN 0862-6324.

² Toto hodnocení lze ovšem provádět až s odstupem času, nikoliv v daném okamžiku, vzhledem k neustálému posunu poetiky a pohledu na ni.

6 Próza

U prózy se k výše uvedené názorové neustálenosti přidává ještě žánrová rozdrobenost. V časopise lze nalézt řadu možných žánrů a stylů a je asi nad rámec a rozsah této práce podrobit prózu detailnějším rozboru, v podstatě by to znamenalo věnovat se každému dílu zvlášť. Pokusme se alespoň provést stručný pohled na to, jak vypadala próza v časopise *Iniciály*.

Jak bývá u časopisů obvyklé, lze zde nalézt dva základní typy prozaických děl: krátkou povídku a ukázkou z románu či novely. Obsah časopisu nemůže být ohrožen sáhodlouhým dílem, a tak je rozsah povídek či ukázek omezen na řádově několik stran. Jistým řešením bývá uvedení seriálu, např. novely na pokračování. Tohoto způsobu prezentace však *Iniciály* nevyužily.¹ Navíc od čísla 8-9 byla jednotlivá vydání monotématická a tomu se přizpůsobovala i témata prozaických textů.²

V prozaické části zazářila řada osobností. Jednou z nejvýraznějších je Jaromír F. Typlt. Jeho žánrová všestrannost (přičemž se nevěnoval jen próze) jej zároveň řadí k nejproduktivnějším přispěvatelům *Iniciál*.

V povídce se pak výrazněji projeví například Jakub Rosen se svými příběhy s lehce psychologickým laděním, řada dalších autorů se v *Iniciálách* objevila pouze s jednou povídkou či ukázkou.

U tématických čísel pak byla snaha uvádět prozaická díla vztažená k podtitulu. Tak například v čísle 16/1991, které neslo název *Sny, utopie, mýty* vyšla povídka Zdeňka Páva *Věci*,³ spadající do oblasti kyberpunku, nebo ve stejném čísle ukáзка od Jean-Marie-Gustave le Clézia⁴ z knihy o *Chlapci, který nikdy neviděl moře*.⁵ V čísle, které vyšlo pod názvem *Vědomí smrtelnosti & nesmrtelnosti* jsou uvedeny ukázky z Lansbergovy knihy *Zkušenost smrti*⁶ nebo *Smrt básníka* od Vladimíra Macury.⁷

¹ Existovaly sporadické výjimky. Například *Vratifest* Jaromíra Typlta vyšel v číslech 31 a 32 v roce 1993.

² Tak by se například článek na pokračování, odpovídající tématu čísla 25 Feminismus, špatně vyjímá v čísle 37 s podtitulem Muž a žena.

³ PÁV, Zdeněk: *Věci*. in *Iniciály*, 16/II 1991, s. 5. ISSN 0862-6324.

⁴ Francouzský spisovatel žijící v USA. Nositel Nobelovy ceny za literaturu 2008.

⁵ CLÉZIO, Jean-Mario-Gustave: *O chlapci, který nikdy neviděl moře*. in *Iniciály* 16/II 1991, s. 11. ISSN 0862-6324.

⁶ LANDSBERG, Paul, Ludwig: *Zkušenost smrti: Býčí zápas jako mezihra*. in *Iniciály* 19/II 1991, s. 1. ISSN 0862-6324.

⁷ MACURA, Vladimír: *Smrt státníka*. in *Iniciály* 19/II 1991, s. 14. ISSN 0862-6324.

7 Kritika, recenze

7.1. Definice kritiky v kontextu školy kritiky v časopise *Iniciály*

Hovoříme-li o nové škole literární kritiky, které dal vzniknout časopis *Iniciály*, bude jistě vhodné vymezit základní pojmy z teorie literární kritiky a vztáhnout ji na kritické texty v časopise. Již během přípravy časopisu bylo záměrem realizačního týmu věnovat prostor nejen mladým autorům, ale dát také slovo těm, kteří dokáží dostatečně posoudit dané dílo a své hodnocení odpovídající formou sdělit čtenáři. V termínu *dostatečně posoudit* dílo se záměrně vyhýbám slovu dostatečně odborně, neboť, jak je pospáno níže, odbornost nemusí být nutnou podmínkou pro to, aby se člověk mohl stát kritikem, resp. recenzentem.

Samotné slovo kritika pochází z řeckého *krinein* - soudit. V tomto ohledu je kritika soudem a zároveň projevem schopnosti vlastního úsudku. V případě literární kritiky, a zejména kritiky v našem časopise, se jedná o vlastní úsudek na literaturu uměleckou.¹ Aleš Haman v této souvislosti klade otázky: Zajímá se kritik pouze o uměleckou hodnotu posuzovaného díla? Kde kritik nalézá měřítko, kterými míru umění v díle dokáže posoudit? Jaká je jeho kompetence, aby mohl soudit? Musí být sám aktivním umělcem, aby mohl soudit díla jiných autorů? Nebo musí být naopak vybaven teoretickými předpoklady? Je to činnost, která si klade nároky na nestrannost a vědeckou přesnost, nebo je to záležitost „patosu a inspirace?“²

Při hledání odpovědí na tyto otázky lze nalézt řadu názorů. Josef Brambora v doslovu knihy Otokara Fischera *Slovo o kritice* definuje Fischerovo pojetí: „Pravý kritik, jenž se od diletanta liší soustavným vzděláním a odbornou připraveností, proniká do plytké módnosti k podstatě a jádru tím, že zná i dějinné předpoklady, nezapomíná logické zákonitosti tradice a může i z odlehlých dob a zapadlých dějů postavit svým souvěkovcům na oči příklad hodný následování; ...“.³ Dle Fischera je kritik teoreticky vzdělaný a jeho úkolem je oddělit pomíjivé módní jevy od historického kontextu.

Naproti tomu lze nalézt i opačné názory. Thomas Stearns Eliot shledává úlohu literární kritiky v tom, aby napomáhala „porozumění v literatuře a potěšení z ní“.⁴ Uvedené názory však nemají za úkol vyjádřit nejasnost v tom, co je to vlastně literární kritika. Naopak,

¹ Jsou samozřejmě i recenze na literaturu odbornou, je ovšem otázkou, zdali i takové lze stále nazývat literární kritikou. Jde v nich zejména o posouzení sdílnosti a nikoliv o jazykovou obratnost či estetický přínos.

² viz HAMAN, Aleš: *Nástin dějin české literární kritiky*. H&H, Jinončany 2000. ISBN 80-86022-63-3.

³ FISCHER, Otokar: *Slovo o kritice*. V. Petr, Praha 1947. s.n.

⁴ ELIOT, Thomas Stearns: *O básnících a básnictví*. Odeon, Praha 1991. Přeložil Martin Hilský 1943. ISBN 80-207-0286-5.

ukazují na velmi širokou různorodost tohoto žánru. Umožňují kritikovi zaujmout buď didaktické, čistě odborné stanovisko, nebo esejistickou formou přivést potencionálního čtenáře k estetickému zážitku.

7.2. Kritika kritiky v *Iniciálách*

Uvedeme-li výše uvedené názory do konfrontace se záměrem *Iniciál*, dát prostor mladým autorům, a to i autorům kritických statí, je zřejmé, že půjde o naplnění spíše Eliotovy názorové cesty. Nelze předpokládat, že by to byli právě mladí autoři, na koho by měl být kladen požadavek vysoce odborné literární kritiky. Časopis si kladl za cíl právě využít estetického cítění nastupující generace literátů, využít potenciálu, který v ní přebýval a který byl po dvě desetiletí nevyužit.¹

Na téma kritika ostatně nalezneme články i v *Iniciálách*. Již jsme zmínili text prvního čísla *Výzva k recenzím*. V něm byli vyzváni mladí autoři ke zhodnocení nových děl. Zájem však byl i o názory na díla starší, zejména exilová a samizdatová. Redakční článek uváděl, že recenze musí být kvalifikovaný soud, ale není to jediná forma ohlasu. Výzva proto i k těm, kteří netouží stát se kritiky z profese, ale mají po přečtení knihy či shlédnutí filmu co říct. Výzva nebyla směřována jen na nové produkce (byť zejména nové knihy mladých autorů mají v *Iniciálách* domovské právo na pozornost), ale i na sbírky, sborníky, almanachy, jakož i další žánry. Kritická rubrika si nekladla za úkol zrcadlit první nahodilé kontakty s uměním, což ovšem neznamenalo, že byla určena jen renomovaným kritikům.

V prvním čísle tak hned vyšly díla čtyř recenzentů. Byli to Alice Jedličková: *3x se studentským hrdinou*, Martin Vopěnka: *Kameny z hor*, Gustáv Murín: *Případ pohřbeného hřbitova* a Vladimír Kučera: *Balada o dřevěném světě*.

Zmíněný článek *Výzva k recenzím* však nebyl jediným, který se věnoval tématu kritiky. Hned v následujících číslech se objevovaly další články k tématu. Jedním z nich je ve druhém čísle článek Pavla Janouška. Ten se v poněkud odlehčeném *Jak převychovat kritiku aneb Prolegomena krátkého kursu sebeobrany českého spisovatele* (str. 2-5) vymyká diskurzu literárních kritiků. Humornou formou je zde naznačen vztah autora ke kritice, či lépe řečeno ke kritikům. Viz jedna ze čtyř tezí o kritice: „*Kritik je parazit. Nevěřte, že i jinak slušný člověk se může stát kritikem. Přesvědčení, že kritik je zamindrákovaný jedinec, jenž ničí výsledky cizí práce jenom proto, že on sám nedokáže nic pořádného napsat, patří k základní*

¹ Byť za tu dobu došlo ke generační obměně.

výbavě spisovatele“.¹ Účel článku dle mého názoru navazuje na úvod této kapitoly. Dává najevo, že je třeba se v recenzích odlehčit od domnělé nutnosti literární vzdělanosti a že jsou naopak žádoucí hodnocení vzešlá z přímých pocitů četby. Na první pohled lehce ironický text se tak mohl stát motivačním pro ty, kteří se do odvážnějších hodnocení netroufali pustit. Naznačil, že je možné (či spíše nutné) se oprostít od dosavadního dogmatického názoru na nutně vědeckou kritiku.

Další článek o kritice vyšel ve třetím čísle. Tentokrát kritický ke kritice. Josef Chuchma si v článku *Politikova touha po politice a paměti (a nejen po nich)* stěžuje na nedostatek kritiky, neboli nedostatek děl, přiblížených čtenáři. Poukazuje na to, že politické uvolnění v 80. letech nepřineslo výrazné změny v literatuře, a že až teprve v tehdejší době (1990) jsou sklízány nenápadnější, leč o to dlouhodoběji hluboce zakořeněné plody normalizačního přerušení kontinuity. S tím, že u kritiky je situace ještě horší, poukazuje na sporadická díla: Pelcův *Nový obsah* (1970), Kolárovy *Mladé zápas* (1981) či Lukešova *Prozaická skutečnost* (1982).

7.3. Recenze

Pro přiblížení vlastních recenzních textů následuje popis několika vybraných recenzí. Z nich by mělo vyjít najevo, že jazykový, interpretační, ale i kvalitativní rozsah publikovaných recenzí byl velmi široký.

Lubomír K. Weiss: Patero z básnířek anebo dojmy z četby²

Zdena Brožová: *Žena v trojím skupenství*. Praha 1990.

Svatava Antošová: *Ta žena musí být opilá*. Čs. Spisovatel, Praha 1990.

Jana Krejcarová: *Klarissa a jiné texty*. Concordia, Praha 1990.

Bronislava Volková: *Jistá nepřítomnost*. PmD, Mnichov 1990.

Naděžda Slunská: *Karikatura mého panenství*. Čs. Spisovatel, Praha 1990.

Weiss poměrně kriticky hodnotí uvedené sbírky. Zatímco Krejcarovou hodnotí jako „trefu do černého“ a samotné knize by dal rád přívlástek Příběh opravdového člověka, u Zdeny Brožové uvádí své hodnocení větou: „V okamžiku, kdy básník píše o lásce, zapomíná

¹ *Iniciály*, č.2/1990. s. 2. ISSN 0862-6324.

² *Iniciály*, č.1/1992. s. 72. ISSN 0862-6324.

na toho, koho miluje, v opačném případě to není báseň ale vyznání“.¹ Zároveň vyzývá autorku, aby se nepodbízela čtenáři na svou problémovou vlnu.

Šárka Grauová: Hledání světa literatury²

Svět literatury, časopis pro novověké světové literatury ÚČSL ČSAV, Praha.

Šárka Grauová zde uvádí, že svobodný rozvoj periodik vstoupil do druhé etapy. To zdůvodňuje jakýmsi postěžováním si, že čtenářská veřejnost čelí všemu novému s čím dál větší netečností. To byl poměrně brzy vyslovený analytický názor, kterým autorka potvrdila, že původní nadšení z možnosti vydávat jakoukoliv literaturu brzy opadlo vzhledem k nezájmu čtenářské obce. Tento brilantní, byť stručný rozbor je však poněkud v kontrastu s těžkopádností textu. Důkazem může být např. níže uvedená, poněkud předlouhá, nesourodá věta. Je s podivem, že u žánru, který je předem limitován svým rozsahem, vůbec prošla redakční úpravou:

„Z tohoto hlediska je škoda, že jednotlivé, vesměs zajímavé (mnohdy dokonce brilantní) příspěvky čtenáři ve svém souhrnu v takových úvahách spíše zabraňují, než aby mu k nim napomáhaly, což je patrně samovolným výsledkem nadměru širokého, a tak nebezpečně bezbřehého pojetí kategorie „regionálního“: je-li v programovém úvodu „regionálnost“ chápána jako „vzájemná jinakost“, což implikuje představu „světa“ jako úhrnu „vzájemných jinakostí“ a pojetí univerzálního jako „obecného smyslu věci“ či „horizontu úmluvy mezi dvěma jedinci“, je poněkud zarážející, nakolik se velká část konkrétních autorských pojetí nově chápaného „regionálního“ kryje s „regionálním“ tradičním a nakolik se prostorové určení studovaných děl shoduje s konvenčním prostorem „periferním“ (ve studiích prvního čísla je to venkov ve frankofonní literatuře, Joyceovo Irsko, prales a vnitrozemí v hispanoamerickém románu, etnicita v severoamerické literatuře a venkov Josefa Holečka; ve studiích čísla druhého pak východní Halič, Litva a Ukrajina v současné polské próze, nový náhled na lokální determinovanost v ruském „románu životního zvratu“, židovský kontext románu Ilji Erenburga, Čechy George Sandové a Faulknerův Jih).³

Martin Machovec: Bibliofilie jako jedno z možných vyústění samizdatu?⁴

Ztichlá klika, literární a výtvarný almanach. 1990. Editoval Jan Placák.

I tato recenze začíná postěžováním si na inflaci knižních a periodických tiskovin a postupným nástupem paperbacku. Následně jsou popsána první dvě čísla bibliografického periodika se samizdatovými příspěvky (40 příspěvků od 30 autorů). Uvedeny byly texty od

¹ WEISS, Lubomír, K.: *Patero z básnířek anebo dojmy z četby*. in *Iniciály*, č.1/1992. s. 72. ISSN 0862-6324.

² *Iniciály*, č.25/1992. s. 73. ISSN 0862-6324.

³ GRAUOVÁ, Šárka: *Hledání světa literatury*. in *Iniciály*, č.25/1992. s. 73. ISSN 0862-6324.

⁴ *Iniciály*, č.25/1992. s. 74. ISSN 0862-6324.

autorů, jako jsou E. Bondy, N. Stankovič, I. (Magor) Jirous, P. Placák a další. Krom obsahu, kdy například nepříliš kladně hodnotí předimenzovanost, se pozastavuje nad nízkým nákladem, kterýmbyla způsobena jednak byla enormně vysoká cena a na druhou stranu nedostupnost obou čísel.

Jiří Kabele: Léčky na slova¹

Bohumila Grögerová, Josef Hiršal: *Trojcestí*. Mladá fronta, Praha 1991.

Kabele spíše popisuje knihu, ostatně u první části (kniha se skládá ze tří dílů) tvoří popis takřka polovinu celého příspěvku. Text je tvořen jakýmsi střípky z úryvků, ty asi mnoho potencionálnímu čtenáři neřeknou. U popisu zbylých dvou částí jde zase jen naopak o strohý popis stylu či slohu.

Helena Soukupová: Cesta z vězení řeky²

Pavel Petr: *Děšť ve vězení řeky*. Archa, Zlín 1990.

Soukupová v recenzi dokázala, že básníka „pochopila“. Oprostila se od strohého popisu díla, v tomto případě dvou básnických sbírek, a navnadila budoucí čtenáře tím, jak promlouvá v básních děšť, jak zní moudré „my“ a jak bolestné „vy“. Dokázala zachytit posuny ve vyjadřování básníka a vytvořit tak virtuálního průvodce oběma sbírkami.

Jakub Rosen: Horečka mnou otřásla a hlad mě sužoval³

Martin Harníček: *Maso*. Host, Brno 1991.

Brilantní recenze. Rosen se nebál jít do srovnání se známými díly, neváhal kořenit špetkou humoru, přestože právě *Maso* vyvolává spíše opačné tendence (že čtenáře brzy přejde smích). Neopomene však navnadit čtenáře na osobitý styl a sloh.

Jindřich Jůzl: Dva odlišné texty⁴

Pavel Kuklík: *Deníky selekce*. Mladá fronta, Ladění, Praha 1990

Vyhýbá se zcela popisu děje. Zaobírá se jen pocity čtenáře a odvozuje z nich záměry autora. Připodobňuje styl k jiným autorům (Kafka, Becket). Hodnotí i druhou částí knihy *Ladění*, kde se poměrně kriticky vyjadřuje k nedokončenosti příběhu Kláry a vyjadřuje podiv nad tím, jak se vedle sebe mohly dostat tak odlišné texty.

¹ *Iniciály*, č.26/1992. s. 69. ISSN 0862-6324.

² *Iniciály*, č.26/1992. s. 69. ISSN 0862-6324.

³ *Iniciály*, č.26/1992. s. 70. ISSN 0862-6324.

⁴ *Iniciály*, č.27/1992. s. 66. ISSN 0862-6324.

Hynek Zykmond: Adorace vidění¹

Ivan Matoušek: *Album*. Mladá fronta, Praha 1991.

Zykmond hodnotí víceméně pouze styl psaní. Opět nedává vůbec najevo děj knihy, zabývá se spíše způsobem, jakým autor předává čtenáři své myšlenky. Jediný náznak děje o lidech, s nimiž „*vymetly dvě války a jeden únor*“² použije Zykmond pouze pro to, aby mohl vyslovit otázku, zdali není čtenář právě teď projevem obyčejné existence, zatímco vše krásné bylo pouhou iluzí a snem.

7.3.1 Tendence, diskurz

Na stručném popisu těchto několika recenzí, které vyšly během první poloviny vývoje *Iniciál*, bylo snahou přiblížit styl a způsob publikovaných textů. Zkráceně by se dalo říci, že recenze rozhodně neměly špatnou úroveň, byť se nevyhnuly některým chybám, jako stylistické neobratnosti či přílišnému vyprávění obsahu knihy u prózy. Dokázaly přiblížit nové knihy čtenáři, přičemž se autoři pohybovali takřka výhradně na publicistické platformě. Nelze však přehlédnout fakt, že i tento styl byl během vývoje časopisu ovlivněn jistou tendencí, která snad i měla za příčinu vytvoření „nové školy kritiky“. Zatímco při seznámení se s osobnostmi, které se podílely na chodu *Iniciál*, jsme zaznamenali trend, kdy původně akademické šéfredaktory vystřídal spíše praktičtí autoři, u recenzentů lze nalézt zcela opačnou tendenci. Z původních autorů, kteří se rekrutovali vesměs z řad čtenářské či autorské obce, se v posledních dvou ročnících³ rozšířily řady recenzentů o akademiky, či budoucí akademiky. Petr Hruška (Mgr., Ing.; dnes zaměstnanec Ústavu pro českou literaturu AV ČR), Martin Pilař (Doc., PhDr., CSc.; literární historik a kritik, v současné době přednáší na univerzitě v Glasgow), Pavel Panoch (Mgr., PhD.; dnes učitel na Univerzitě Pardubice), Jiří Studený (Mgr.; dnes učitel na Univerzitě Pardubice) jsou jména, která se v uvedené době začala objevovat mezi autory recenzí. Ne že by se mezi recenzenty hned od počátku neobjevovala jména z těchto kruhů, ale řada z nich patří k těm, kteří prošli celým vývojem časopisu (Petr A. Bílek). Tato tendence pak odráží i vlastní styl a zaměření recenzí. Čtenáři se postupně začali pohybovat na poli literárně-vědného diskurzu a výrazně publicistický styl se přesunul blíže

¹ *Iniciály*, č.27/1992. s. 67. ISSN 0862-6324

² ZYKMUND, Hynek: *Adorace vidění*. in *Iniciály*, č.27/1992. s. 67. ISSN 0862-6324

³ Tedy ve druhé polovině vydávání *Iniciál*

k odbornému pojetí kritiky.

Zkusme se podívat na několik ukázek, které tento stav více ozřejmí.

Josef Chuchma: Vzácně nezestárlá kniha (Iniciály, č. 5-6/I, s. 70)

ČERNÝ, Jiří: *Hvězdy tehdejších hitparád*. Panton, Praha 1989.

„*Janě ve zlatých dobách*““ zní věnování, které Miroslava a Jiří Černí vepsali jakési známé do výtisku své knihy *Hvězdy světových mikrofonů*. (vydané roku 1969 ve Svobodě), který jsem nedávno sehnal v jednom antikvariátu. ...

Dnes tedy čteme portréty napsané před dvaceti lety; propast času překlenují jen aktualizací poznámky za každým portrétem, jež Černý nazval Cejch času. ...

Ne vždy jsou letité formulace dnes šťastné: buď už nejsou pravdivé („Motown byl kvalitními hlasy tak nabit, jako bývá Mnichovský Bayern nabit kvalitními fotbalisty.“), anebo zmiňují tehdejší technické novinky tónem, který nám dnes připadá nadnesený (charakteristika Moogova syntetizátoru).“¹

Richard Svoboda: Rozumu braní (Iniciály, č. 7/I, 1990, s. 42)

SCHMID, Jan: *S očima navrch hlavy aneb jak jsem byl hloupej*. Československý spisovatel, Praha 1989.

„*Autor těžší z bohatých zkušeností z obcování s Múzou Thálií: vkládá scénické poznámky, vypráví „v obrazech“ se smyslem pro perspektivní detail, zná cenu a místo dialogu, s rutinní jistotou fabuluje, „cítí“ a ctí (zdánlivě nevyrovnanou a nahodilou, ve skutečnosti však obvykle funkční) kompozici a její zákonitosti. ...*

Nositelem metaforické roviny je podivínský, možnosti pohybu zbavený strýček Franta, filozofující a korigující rádce a komentátor, který v závěru, dokončiv letitou práci na tajemném vznášedle, odlétá.“²

Jiří Studený: Zahalená skutečnost (Iniciály, č. 37/1994 s. 71)

ZDRAŽIL, Pavel: *Šípem do srdce*. Triton, Praha 1992.

„*Mé kritické výhrady k autorovu pojetí básnického textu pramení odjinud. Zdá se mi totiž, že původní, filozoficky přesně zdůvodněné transcendentální směřování symbolismu po vertikále vzhůru se ve Zdražilově sbírce svažuje k méně přesvědčivé diagonále pouhé intuice (Šípem do měsíce ...) ...*

¹ CHUCHMA, Josef: *Vzácně nezestárlá kniha*. in *Iniciály*, č.5-6/1990. s. 70. ISSN 0862-6324.

² SVOBODA, Richard: *Rozumu braní*. in *Iniciály*, č.7/1990. s. 43. ISSN 0862-6324.

Zdržíme-li se ještě chvíli u naznačeného způsobu uvažování, narazíme hned s první částí sbírky také na čistě horizontální prostupování věcí, jevů a skutečností, což je rys v konečném důsledku pro Zdražilovou poezii rozhodující. ...“¹

Petr A. Bílek: Doteky přes bariéry zajetí (Iniciály, č 36/1993 s 66)

Doteky naděje: Sborník poezie a prózy tělesně postižených. Naše vojsko, Praha 1992.

„Toto zkratkovité očekávání vytváří živnou půdu pro literaturu podloženou životem, údělem, výlučností v jakémkoliv slova smyslu. A málokdy se rozlišuje, kdy ona výlučnost je až zpětně konstruována (v rámci zdůvodnění si svého nesplynutí) a kdy je vskutku výchozím bodem; v druhém případě je ovšem nepřenositelná, neztotožnitelná, ta, která musí zůstat jinou. To je případ umělecké tvorby psychopatů, homosexuálů (v podobných případech se z toho dá dělat i věda, zkoumat onu jinakost po vzoru rodových /gender/ studií), ale třeba i tvorba lidí se zkušeností koncentračního tábora.“²

Pro bližší srovnání se nabízejí další dvě související rubriky. Jsou to jednak *Telegrafické recenze*, ve které vícero členů redakční rady (případně i jiní autoři) hodnotí stejná díla. Dále pak je to rubrika *Dvojrecenze*, ve které jsou uvedena hodnocení stejné knihy.

7.4 Telegrafická recenze

K rozboru recenzní části *Iniciál* se jeví jako velmi vhodná rubrika *Telegrafická recenze*.³ Obsahuje sdružené recenze více autorů na několik děl. K dispozici tak jsou názory několika recenzentů na vybrané texty. V našem příkladě hodnotí Ewald Murrer, Petr A. Bílek, Mirek Kovářík a Jiří Rulf tři básnické sbírky. Pokusme se na tomto příkladu o zevrubnější pohled na kritiku v *Iniciálech*.

Ewald Murrer, Petr A. Bílek, Mirek Kovářík, Jiří Rulf:

Petr Král: *Právo na šedivou*. Mladá fronta, Praha 1991.

Petr Kabeš: *Odklad krajiny*. Mladá fronta, Praha 1992.

Emil Hakl: *Rozpojená slova*. Mladá fronta Praha 1992.

Recenze Ewalda Murrera má tři odstavce, tři části, každá z nich tvoří samostatnou minirecenzi. Ve všech přitom vyjadřuje pocity, které měl u četby básnických sbírek. Emila Hakla popisuje jako klauna-vykladače, jehož verše volně plynou postmoderní krajinou.

¹ STUDENÝ, Jiří: *Zahalená skutečnost*. in *Iniciály*, č.37/1994. s. 71. ISSN 0862-6324.

² BÍLEK, Petr, A.: *Doteky přes bariéry zajetí*. in *Iniciály*, č.36/1994. s. 66. ISSN 0862-6324.

³ Po skončení *Iniciál* tento formát převzal brněnský *HOST*.

U Petra Krále poukazuje na šedivost jeho veršů, které se básník krátkým únikem od reality sice brání, ale nakonec je jí stejně pohlcen. U Petra Kabeše oceňuje, jak se slova jeho veršů rozbíhají v podobenstvích a jinotajích, aby byly následně opět pevně uchopeny a sehnány do houfu. Sbíрку považuje za nejvýznamnější ze 60. let.

Petr A. Bílek polovinu svého textu věnoval souhrnnému hodnocení, tomu, co mají sbírky společného. Jako společný prvek tří titulů pak uvádí, že ani jeden se nesnaží ilustrovat realitu, ani nevede k přímočaře vyslovovaným úvahám a poznáním. V další části recenze pak u Hakla poukazuje na to, že se sice básník rozbíhá, ale sám se pak zalekne vlastní volnosti a upadá do slov žvanivých, lacině pointujících. Obdobně hodnotí i Petra Krále s poukázáním na až nezřízené používání šedivých slov. Kabešův *Odklad krajiny* pak bez váhání hodnotí jako vrchol české poválečné poezie.

Miroslav Kovářik prohlašuje Kabeše za dalšího suverénního pátrače sémiotickými labyrinty hned po Halasovi. Zároveň přisoudil jeho sbírce šanci stát se jednou z erbovnických knížek generace 68. Uznává Královo právo na šedivou, stejně tak na jeho novátorství v poezii. Klade otázku, je-li to na padesátiletého básníka málo či hodně. Jak kde a jak kdy, odpovídá zároveň. Haklovu sbírku *Rozpojená slova* přirovnává k zázraku rozblikávající imaginaci na křižovatce postmoderního s příchutí dada napojeného kapkami surreálna.

Petra Krále připodobňuje Jiří Rulf k surrealistickému malíři, jehož plátna umně pracují se šerosvitem v nejrůznějších odstínech Královy oblíbené šedi. Spatřuje v tom pokus o nahlédnutí: do skryté tváře, do tajemství ... Na verších Petra Kabeše vidí Rulf jejich snahu vystupovat v celé syrovosti, zejména díky tomu, že se autor nepokoušel harmonizovat chaos a nepřehlednost doby jejich vzniku - 60. let. Kabešova neúprosnost se tak dostává do pozice mravního imperativu. U Emila Hakla naopak vyzdvihuje vyrovnanost sbírky, poetika nonsensu a absurdity mladými hojně objevovaná tak údajně dostala výrazného reprezentanta.

Na tomto příkladu telegrafické recenze budiž prezentován důkaz jisté fundovanosti kritiky v *Iniciálách*. V první řadě je třeba ujasnit, že kritický pohled na poezii bude vždy subjektivní. Závěr každého, kdo provádí hodnocení poezie, vychází čistě z osobního pohledu kritika s vědomím, že absolutní hledisko v tuto chvíli neexistuje.¹ Tak se dočteme v knize Rolanda Barthesa *Kritika a pravda*, který v rámci kritiky uvádí základní termíny: kritické

¹ V rámci poststrukturalismu pak můžeme shledat i vývoj dynamický, tedy že i jeden subjektivní názor se může měnit v čase s měnícím se kontextem doby, ale i vývojem jedince - kritika.

pravděpodobno, objektivita, vkus, jasnost a asymbolie. U objektivitu popisuje Barthes tzv. „jistotu jazyka: „Říká se nám, že literární dílo v sobě chová ‚evidence‘, které se dají postihnout, opřeme-li se o ‚jistoty jazyka, implikace, psychologické souvislosti, imperativy struktury žánru‘.“¹ Obdobně můžeme vzít v potaz i Barthesovo pojednání o vkusu. Bere jej jakou soubor klateb - zakázaných věcí. Vkus není to, co se líbí, ale seznam toho, co se nemůže líbit. Barthes uvádí: „*Jak pojmenovat soubor klateb, na němž se podílí stejně morálka i estetika a do kterého klasická kritika vkládá všechny hodnoty, jež nemůže odkázat vědě?*“² Pro náš příklad *Telegrafické recenze* z toho vyplývá: Hodnota kritiky (recenze) je dána jednak jakousi virtuální objektivitou, která sice není skutečně objektivním hodnocením, ale vychází z jazykové znalosti kritika, který se dokáže opřít i o znalost psychologických souvislostí či imperativy struktur daného žánru. Zároveň si je vědom toho, co činí dílo (báseň) špatnou, resp. co by v ní nemělo být, neboť je to na seznamu klateb, které určují míru vkusu.

Recenze vykazují shodné znaky. Murrer i Bílek u sbírky Petra Krále poukazují na šedivá slova. Ač se sbírka jmenuje *Právo na šedivou*,³ šedivost slov zde spatřují oba recenzenti. Stejně tak Kabešovu sbírku hodnotí oba recenzenti svým významem jako vrcholnou. Kovářík dokonce řadí Kabeše na úroveň Halase, zatímco u Královy sbírky klade otázku, zdali to na básníka v jeho věku není málo. V uvedených recenzích můžeme nalézt shodné znaky a to právě ty, které se pohybují na úrovni (nejen) jazykové (šedivost slov). Tam, kde jsou rozdílné názory recenzentů (Hakl je jednou klaun vypravěč, jednou se zalekne vlastní svobody slov), lze vysledovat zaměření nikoliv na jazyk či styl, ale na myšlenku či obsah, jak jej recenzent vidí. Ten zde uvádí, co vidí v básni rád a co nikoliv, neboli co spadá do jeho seznamu klateb a co ne. Je možné z tohoto příkladu vyvodit závěr o úrovni recenze? Domnívám se, že ano. Barthesovské pojetí objektivitu zde je patrné ve shodě v těch prvcích, které se objektivitu týkají, v postižitelných „evidence“. Naopak subjektivní názory se vymezují na oblast vkusu, opět dle Barthesa, subjektivita směřována tam, kde je v recenzi její místo.

¹ BARTHES, Roland: *Kritika a pravda*. Dauphin, Praha – Liberec 1997. s. 197 Překlad Josef Čermák, Josef Dubský a Julie Štěpánková. s. 197. s.n.

² BARTHES, Roland: *Kritika a pravda*. Dauphin, Praha – Liberec 1997. s. 197 Překlad Josef Čermák, Josef Dubský a Julie Štěpánková. s. 203. s.n.

³ A nikoliv *Právo na šedivá slova*

8 Odkazy, články o *Iniciálách*

Časopis *Iniciály* se stal předmětem zájmu i jiných časopisů či novin, a to nejen literárních. Snad to může být považováno za důkaz, že *Iniciály* nebyly rozhodně časopisem bezvýznamným a že v oblasti české literatury sehrály i přes svou krátkou dobu trvání nepopíratelnou úlohu. Zkusme zmapovat základní odkazy na náš časopis.

PILAŘ, Martin: *Iniciály? Ano!*. Kulturní Měsíčník, č. 11, 1989. s. 63. (Rozhovor připravil K. Vůjtek)

Rozhovor s Martinem Pilařem popisuje přípravu a vznik prvního čísla časopisu *Iniciály* ještě před jeho vydáním. Již jsme zmínili, že příprava časopisu trvala více než jeden rok a vydání prvního čísla bylo několikrát odkládáno na popud oficiálních míst. První dotaz směřuje právě do zdlouhavé přípravy prvního čísla. Pilař v této souvislosti poukazuje na různé aspekty přípravy, personální změny, neformálnost redakčních porad a zejména na to, že nehodlají být časopisem bez vzruchu, časopisem usedlým. Zároveň v této souvislosti upozornil, že je *Iniciálám* připraven podat pomocnou ruku i Fond české literatury. Dále Pilař uvádí, že časopis nebude mít ustálený program, spíše jen jakousi koncepci. Zabývá se termínem „mladá literatura“. Na závěr Pilař dodává, že se čtenáři mohou těšit na kvalitní texty, kterých měla redakce již v té době údajně dostatek.¹

KŘIVÁNEK, Vladimír: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. Mladý svět, č.49, 1989. s.15. (Rozhovor připravil J. Chuchma)

Poměrně rozsáhlý rozhovor pochází rovněž z roku 1989, ještě před vydáním prvního čísla. Zde už se však hovoří o pevném datu, kde se má časopis objevit na stáncích: 10.1. 1990, a to v počátečním nákladu 5 000 výtisků. V podkapitole Geneze se Křivánek zmiňuje o tom, že mladá česká literatura neměla po dvacet let svůj časopis, což bylo u jiných literárních generací nemyslitelné. Dále v této souvislosti popisuje ventilovanou iniciativu, kterou vyvíjel Svaz českých spisovatelů, za vznik časopisu mladé literatury. Také Křivánek se detailně věnuje personálnímu vývoji v redakci *Iniciál*. Na rozdíl od Pilaře ve výše uvedeném příspěvku je mnohem více kritický k oficiálním místům a detailně popisuje překážky, které byly přípravě prvního čísla kladeny (problémy s financováním, změny v plánu dotací, nevyhovující prostory pro redakci apod.). S tím souvisí i malé postěžování si na fakt, že s daleko

¹ PILAŘ, Martin: *Iniciály? Ano!*. in Kulturní Měsíčník, č. 11, 1989. (Rozhovor připravil K. Vůjtek), s.n..

skromnějšími ohláškami začal vycházet na Slovensku časopis mladé literatury *Dotyky*. Následuje popis aktuálního stavu redakce po personální stránce, kromě šéfredaktora Křivánka jsou jmenováni také Radek Bajgar, Anna Kovaříková, Pavel Janáček, Jaromír Pelc a další.

Co se týká plánů, jmenuje Křivánek poměrně detailní schéma časopisu včetně některých rubrik a rozložení mezi jednotlivé druhy literatury. Už tehdy také padl příslib zvětšení rozsahu s tím, že tehdejších 36 stran považuje redakce za nedostatečný.

Jedna z podkapitol článku nese název *Co redakce nechce*. Křivánek uvádí, že časopis nechce být tribunou grafomanů ani kroužkem zájmově umělecké činnosti. Stejně tak nechce dělat lektorskou práci pro příchozí autory.¹

KŘIVÁNEK, Vladimír: *To magické slovo dialog*. *Zemědělské noviny*, 18.11.1989. (Rozhovor připravil J. Rulf)

Den po vypuknutí Sametové revoluce vyšel v *Zemědělských novinách* další článek s šéfredaktorem Vladimírem Křivánkem. Na názor, že se literatura dělí na období po dekadách a že s příchodem konce devadesátých let je na čase zhodnotit léta osmdesátá, Křivánek odpovídá, že nelze takto literaturu hodnotit. S dávkou lehké nadsázky dodává, že každý sjezd KSČ a KSSS² byly také vždy považovány za milníky dějin. V souvislosti s *Iniciálami* uvádí, že důležité je to, čemu se říká mladá generace, která se neustále obměňuje. Zároveň je třeba brát v potaz jednotlivé individuality a nikoliv generaci jako celek, neodpouští si však poznámku na kádrovací politiku v české literatuře, kterou uvádí jako nelehké dědictví.

Na dotaz, do jaké situace vstupují *Iniciály*, odpovídá, že se bude jednat o časopis pro mladé profesionály³ a že bude jejich snahou právě tyto osobnosti nalézt. Dodává také, že záměr uvádět mladé autory nelze brát dogmaticky a že bude třeba nalézt kompromis, ve kterém půjde o prohlubování československého literárního kontextu.⁴

BÍLEK, Petr, A.: *Nehýbat jenom skleníkem Čech*. *Práce*, 16.7.1991 (Rozhovor připravil /ov/.)

Další rozhovor je až z roku 1991, tentokrát s Petrem A. Bílkem. Na názor, že trvá rok, než literární časopis nalezne svou tvář a že *Iniciály* jsou proto již časopisem s promyšlenou koncepcí, Bílek odpovídá, že se jedná spíše o antikoncepci. Dodává, že *Iniciály* nechtějí být

¹ KŘIVÁNEK, Vladimír: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. in *Mladý svět*, č.49, 1989, s. 15. (Rozhovor připravil J. Chuchma) ISSN 0323-2042.

² Komunistická strana Sovětského Svazu

³ Těžko říct, v jakém významu toto slovo Křivánek myslel, je však pravda, že v té době se z autorů přispívajících do *Iniciál* živil psaním málokdo.

⁴ KŘIVÁNEK, Vladimír: *To magické slovo dialog*. in *Zemědělské noviny*, 18.11.1989, s.5. (Rozhovor připravil J. Rulf) s.n.

časopisem generačním, jako byla kdysi *Tvář*,¹ ani shromaždištěm všeho nového, co, pokud není okamžitě vydáno, zakrátko zmizí, jako bylo *Divoké Víno*.² Na dotaz, je-li s tváří *Iniciál* spokojen, uvádí Bílek, že „*důvod ke spokojenosti je zároveň důvodem jít od toho*“.³ Důvodem prý je fakt, že tento typ časopisu nemůže mít základy položené na stabilitě, ale naopak na vývoji a dynamice. Proto chtějí mapovat nové způsoby a cesty, vedoucí k destrukci stereotypu.

V rozhovoru zazněl i dotaz na přínos ústředních témat a monotematicčnost jednotlivých čísel. Bílek uvádí, že onen přínos je právě v uvědomování si souvislostí - kontextu. Monotematická čísla pak ukazují, že na nich lze hledat ztracené ideje, normy a jistoty.

Rozhovor se dotkl i finanční situace literárních časopisů. Ohledně *Iniciál* souhlasí Bílek s faktem, že situace není nijak růžová. To uvádí i jako důvod toho, že časopis přechodně vychází v podobě dvojčísla.⁴ Zároveň vyjadřuje přesvědčení, že při zachování okruhu čtenářů časopis vydrží.⁵

ŠEFL, Miroslav: *Nové Iniciály*. *Práce*, 21.1.1992

O půl roku později vychází v *Práci* krátký sloupek, anotující nové číslo *Iniciál*. Uvádí se zde téma nového čísla (*Apokalypsa*), stěžejní materiály čísla a upozornění na ukázkou ze stati ruského myslitele Nikolaje Berdějeva, který už v roce 1907 předpověděl budoucí podobu stalinismu.⁶

SÁNCHEZOVÁ, Ilona: *Od konkurence*. *Tvar*, č. 3, 1993.

Krátký popis časopisu *Iniciály* vyšel v časopisu *Tvar*. Sánchezová uvádí vyhraněnost časopisu jako novum či experiment. Zároveň vyzdvihuje, že *Iniciály* jsou jediným českým časopisem svého druhu, který se stále zabývá mladou literaturou. Následně se věnuje poslednímu číslu, ve kterém jsou představováni spíše výtvarníci. Zároveň provádí výčet důležitých osobností

¹ Literární a kritický časopis mladých spisovatelů, vycházel v letech 1964-1965 a 1967-1969. Výslovně odmítal marxistickou ideologii.

² Literární časopis mladé generace z let 1964 až 1971. Měl velmi široký rozsah jak autorů, tak i kvality textů.

³ BÍLEK, Petr, A.: *Nehýbat jenom skleníkem Čech*. in *Práce*, 16.7.1991 (Rozhovor připravil /ov/.)

⁴ To je poněkud v rozporu s osobním sdělením, kde mi uvedl, že se o finanční problémy nejednalo. Šlo spíše o zvětšení rozsahu tak, aby se do každého čísla vešlo i dostatek teoretických textů. Zároveň bylo nesnadné připravit monotematické číslo během jednoho měsíce.

⁵ BÍLEK, Petr, A.: *Nehýbat jenom skleníkem Čech*. in *Práce*, 16.7.1991, s.5. (Rozhovor připravil /ov/.) ISSN 0231-6374.

⁶ ŠEFL, Miroslav: *Nové Iniciály*. in *Práce*, 21.1.1992, s. 5, ISSN 0231-6374.

v čísle uvedených. Oceňuje i ankety, rubriky a dílčí články, jako například stať o ruské paralelní kultuře.¹

VOJTĚCH, Daniel: *Témata Iniciál*. Literární noviny, č. 23, 1993.

Takřka tříletou historii časopisu hodnotí článek *Témata Iniciál*. Krátce je popsán vznik *Iniciál* a příprava prvních čísel. Stejně jako v této práci, byl záměr časopisu prezentován na článku Petra A. Bílka *Záloha na program*,² na příkladech statí z prvních dvou čísel pak, jak se tento záměr dařilo plnit. Zároveň je ale uveden požadavek redakce udržovat a naplňovat paměť literatury a kultury a s tím související rozhovory s osobnostmi z jiných časopisů. Dalším tématem *Iniciál* je uvedení do literárně-teoretického myšlení v rubrice *Nesoustavná poetika*.³ V článku se také uvádí jako klíčový okamžik léto 1990, kdy se vedení redakce ujal Petr A. Bílek a od srpna došlo ke změně titulu na *Sešity nezavedené literatury*. Přechod na tématická čísla pak údajně znamenal „dosažení vnitřní jednoty a cestu k nalezení celku“.⁴

Článek však přináší i kritické pohledy: Sborníková metoda sice zaručila názorovou pluralitu, zamezila však možnosti vystoupit s jasně formulovaným stanoviskem prostupujícím a sjednocujícím číslo. To přineslo nebezpečí zmatku v kvalitě příspěvků. Jednotné téma tak sice sjednotilo příspěvky do kompaktního okruhu, nezaručilo však také kompaktní kvalitu.

Další oblast, kterou se článek zabývá je kritika. Citát Pavla Janáčka z rozhovoru v červencovém čísle prvního ročníku „*nejsem kritik, ale recenzent*“ údajně dokazuje, že jeden z nejvýznamnějších autorů recenzí v *Iniciálách* si je vědom absence kritiky. Recenze v *Iniciálách* zůstávají jen posloupností popisu jednotlivých knih bez jakéhokoliv vztažení k vyššímu celku. Vojtěch tak klade otázku, jestli by nebyla lepší jedna delší recenze spojená s polemikou a z ostatních titulů sestavit jen nakladatelský servis.⁵

NOVOTNÝ, Vladimír: *Končí literární časopisy*. Práce, 26.1.1995.

Vladimír Novotný na příkladu časopisu *Tau*⁶ poukazuje na složitou situaci českých literárních časopisů. Zmiňuje *Iniciály* jako časopis, který mohl vychovat novou generaci Kunderů či Halasů, leč z finančních důvodů časopis beze stopy zmizel. Novotný také uvádí, že zatímco

¹ SÁNCHEZOVÁ, Ilona: *Od konkurence*. in Tvar, č. 3, 1993, s.2, ISSN 0863-657.

² BÍLEK, Petr, A.: *Záloha na program*. in *Iniciály*, č.1/I, 1990. s. 5, ISSN 0862-6324.

³ Viz kapitola: 4.1. Nesoustavná poetika

⁴ BÍLEK, Petr, A.: *Záloha na program*. in *Iniciály*, č.1/I, 1990. s. 5, ISSN 0862-6324.

⁵ VOJTĚCH, Daniel: *Témata Iniciál*. in Literární noviny, č. 23, 1993. s.7, ISSN 1210-0021.

⁶ Časopis s podtitulem *Revue literárních pohřešků aneb co nového v literatuře* vycházel v roce 1994. Vyšla pouze tři čísla.

Tau informovala své abonenty o zániku časopisu, u *Iniciál* dodává: „*To nevyčválaným nonkonformistům z Iniciál a jejich poslednímu, obměňujícímu se redakčnímu kruhu na mysl ani nepřišlo!*“.¹

NOVOTNÝ, Vladimír: *Mozaika osmatřiceti hřebíků do (zbytečné a předčasné) rakve Iniciál*. Tvar, č.2 1995.

V jednom z posledních, a také nejobsáhlejších z uvedených článků o časopise *Iniciály* se Vladimír Novotný podrobněji zamýšlí nad důvody, které vedly ke skončení vydávání časopisu *Iniciály*. Navazuje rovněž na článek Patra A. Bílka *Záloha na program* a uvádí tak odhodlání redakce vydávat časopis i v nové společenské situaci, zpravidla ex-samizdatových literárních listů. To údajně předznamenalo již tehdy brzký pád časopisu, mimo jiné i právě pro vazbu časopisu na minulý režim, ve kterém de facto vznikl.

Novotný se však vzápětí vrací k prvnímu číslu, kterým imaginárně listuje, a uvádí, že při pohledu do něj se časopis tehdy jevil jako nadějný. Řada ukázek údajně tehdy vyznívala působivěji než leckteré politizující zapovězené texty staršího data (např. BERKOVÁ, A.: *Ukázka z Magorie*). Následně uvádí rostoucí pravděpodobnost udržení se na literárním trhu zavedením tématických čísel. Časopis si tak postupným mapováním jednotlivých filozofických a estetických otázek získával značné renomé v českém kulturním kontextu.

V pasáži s podtitulem *Rakev se potápí, pozůstalých přibývá* se však již věnuje vlastnímu zániku časopisu, mj. i z personálních důvodů. Poukazuje na rychlou obměnu tváří a zároveň na rostoucí finanční problémy. *Iniciály* už v roce 1994 ani nežadají o každoroční dotaci, což snad zapříčinila i rozepře s vydavatelem Sdružení na podporu vydávání časopisů, které již *Iniciály* ani nezařadilo do edičního plánu. Diskutabilní je i údajný rozpad redakce. Jako nejpravděpodobnější příčina konce se však jeví spíše soubor problému, které by snad jednotlivě byly překonatelné, ale v kumulované podobě již neměla neustále obměňující se redakce dost sil na to, aby se přes ně přenesla.²

¹ NOVOTNÝ, Vladimír: *Končí literární časopisy*. in *Práce*, 26.1.1995.s. 4, ISSN 0231-6374.

² NOVOTNÝ, Vladimír: *Mozaika osmatřiceti hřebíků do (zbytečné a předčasné) rakve Iniciál*. in *Tvar*, č.2 1995, s.6, ISSN 0862-657.

8.1 Shrnutí

Uvedený přehled vybraných článků nemá za cíl pouze uvést jejich stručné znění. Záměrem bylo poukázat na fakt, že se o *Iniciálách* psalo ještě před uvedením prvního čísla, během jejich vydávání, ale také poté, co časopis skončil. Berme to jako důkaz, že *Iniciály* nebyly bezvýznamným časopisem, který se pouze mihl českým literárním prostorem. Pokud nehodláme připustit názor, že *Iniciály* rozvířily vody české literatury, tak jistě můžeme alespoň tvrdit, že do této vody zcela pronikly.

Bez povšimnutí by neměla zůstat ani jistá tendence ohlasů na časopis v ostatních médiích. Z výše uvedených textů je patrné, jak se vyvíjel i názor na náš časopis. V článkách a rozhovorech, které vznikly ještě před vydáním prvního čísla, je zřetelně patrné jisté nadšení a víra v přínos pro českou literaturu. To je na jednu stranu u nově vznikajícího časopisu velmi důležité a bez této víry v úspěch by jistě ani nemělo cenu se o časopis mladé literatury pokoušet. Je však třeba vzít v potaz skutečnost, že tyto články popisují vznik časopisu ještě v období komunistického režimu. Tento atribut si *Iniciály* nesly s sebou po celou dobu svého vývoje, aniž by na to bylo nějak výrazně poukazováno. V průběhu vydávání časopisu se již v odkazech častěji objevují i kritické připomínky, poukazující zejména na roztržičnost kvality publikovaných textů. I toto lze považovat za přínosné pro časopis, neboť bez kritické zpětné vazby by ztratil dynamiku vývoje. Po ukončení vydávání *Iniciál* se již v jiných titulech objevují pouze články, které rozebírají příčiny ukončení činnosti. Zmíněná neuspořádanost kvality je přitom uváděna jako jedna z příčin.

Zkusme proto ještě před vlastním závěrem této práce shrnout vývoj časopisu *Iniciály* pouze na základě ohlasů v ostatních médiích: Časopis *Iniciály* vznikl po více než dvacetileté absenci edice pro mladé autory. Tlak na vytvoření tohoto formátu dokázal přimět i oficiální místa k tomu, aby se umožnily alespoň přípravy takového časopisu. Po zdoluhavých přípravách však vydání prvního čísla předběhly společenské změny a připravený časopis se naráz ocitl ve zcela nových společenských podmínkách. Přesto se jim dokázal narychlo natolik přizpůsobit, že si udržel navrženou platformu a umožnil tak prezentaci mladé literatury čtenářské obci. Společenské změny však přinesly také změnu poptávkového koše. Mnohaletý hlad po svobodné edici mladých autorů rychle vyprchal a nastupující tržní prostředí uvedlo v chod zcela jiné parametry pro hodnocení kvality literatury. Na jedné straně se paperbackové tituly uchytily na trhu až překvapivě rychle a úspěšně,¹ na druhé straně

¹ Typickým příkladem jsou tituly nakladatelství *Harlequin*.

přestalo rychle platit, že co vycházelo v samizdatu je zároveň žádané. Ruku v ruce s finanční situací kulturních, resp. nekomerčních projektů a personální vývoj v redakci *Iniciál* již poměrně brzy předznamenaly nedlouhou dobu trvání časopisu. Přes uvedení i méně kvalitních textů se v časopise objevovala díla od dnes renomovaných autorů. Čtenářský okruh zde rozhodně existoval, to ale na celkový vývoj *Iniciál* nestačilo. První číslo pátého ročníku bylo zároveň posledním v krátké historii časopisu.

Sám Petr A. Bílek, jedna z klíčových postav celého vývoje časopisu, pak zpětným pohledem hodnotí *Iniciály* slovy: „*Produkt i oběť porevolučního zmatení. Hezká bárka, zmítaná na zcela neznámém moři a postupně opuštěná pasažéry i posádkou. Ale taky první domácí časopis, který tiskl Typlta, Motýla a další dnes známá jména, který informoval o postmodernismu, dekonstrukci a dalších věcech, jež se pak staly produktivními.*“¹

¹ Osobní e-mailová korespondence *P.A.Bílek-únor/březen2009* (archiv autora).

Závěr

Předmětem této práce byl časopis *Iniciály*. Po většinu svého trvání vycházel s podtitulem *Sešity nezavedené literatury*, což vyjadřovalo určení časopisu pro mladé autory. Časopis mladé literatury, jak je také v této práci nazýván, vznikl po mnohaleté absenci podobného titulu. První přípravy se přitom datují ještě do minulého režimu, proto jsem se v práci zabýval i situací na české literární scéně v 70. a 80. letech. Na to jsem navázal vlastním vznikem časopisu a jeho následným vývojem. Práce obsahuje také informace o vybraných osobnostech které se na přípravě časopisu podílely. Popsána jsou některá ústřední témata jednotlivých čísel, ke kterým se časopis uchýlil brzy po začátku svého působení. Dále se zabývám pravidelnými rubrikami a jsou uvedeny i dílčí popisy základních typů: prózy, poezie a kritiky. Zejména kritické části časopisu jsem věnoval dostatek prostoru, považoval jsem ji pro tuto práci za stěžejní vzhledem k nové generaci literární kritiky, které dal časopis *Iniciály* vzniknout. Jsou zde uvedeny i odkazy na články, které o *Iniciálách* vyšly v jiných periodikách; na těch jsem se ve shrnutí kapitoly pokusil o vytvoření stručného přehledu celého vývoje časopisu.

Při psaní této práce jsem si nekladl za cíl pouhý popis jednoho titulu. Mou snahou bylo vzít v potaz maximum souvislostí, které vydávání časopisu provázely, a to jak v kontextu doby, tak i vzhledem k osobnostem či vývoji české literatury. Jsem dalek tvrzení, že bych postihl veškeré souvislosti, které na krátkou historii časopisu měly vliv. Ostatně rozsah práce to ani neumožňoval. Volil jsem však pečlivě takové faktory, o kterých jsem se domníval, že budou přínosem pro každého, kdo projeví zájem o vývoj prezentace děl mladých autorů v 70. až 90. letech minulého století.

Během psaní práce jsem navázal řadu osobních kontaktů s lidmi, kteří byli klíčoví pro vývoj časopisu. Jejich sdělení jsou uvedena v souvisejících kapitolách, věřím, že i ta jsou pro tuto práci obohacím.

Tuto práci bych rád uzavřel slovy, že studium vybraného titulu může být přínosné i z dalších ohledů, než je samotný obsah časopisu. Věřím, že okruh přidružených témat činí z této práce jak zajímavý rozbor časopisu *Iniciály*, tak zdroj pro další práce, které se budou týkat mladé literatury poslední čtvrtiny minulého století.

Použitá literatura

1. BARTHES, Roland: *Kritika a pravda*. Dauphin, Praha – Liberec 1997. Překlad Josef Čermák, Josef Dubský a Julie Štěpánková. s.n.
2. BÍLEK, Petr, A.: „Generace“ osamělých běžců. Československý spisovatel, Praha 1991. ISBN 80-202-0263-3.
3. BÍLEK, Petr, A.: *Nehýbat jenom skleníkem Čech*. in *Práce, Práce*, Praha 16.7.1991, s.5 (Rozhovor připravil /ov/.). ISSN 0231-6374
4. BLAŽÍČEK, Přemysl: *Kritika a interpretace*. Triáda, Praha 2002. ISBN 80-86138-46-1.
5. DOKOUPIL, Blahoslav - HRUŠKA, Petr - KUBÍČEK, Tomáš at al.: *Slovník českých literárních časopisů, periodických literárních sborníků a almanachů 1945 – 2000*. Host, Brno 2002. ISBN 80-7294-041-4.
6. DOKOUPIL, Blahoslav; ZELINSKÝ, Miroslav: *Slovník české prózy 1945 – 1994*. Sfinga, Ostrava 1994. ISBN 80-900578-9-6
7. ELIOT, Thomas Stearns: *O básnících a básnictví*. Odeon, Praha 1991. Přeložil Martin Hilský 1943. ISBN 80-207-0286-5
8. FISCHER, Otokar: *Slovo o kritice*. V. Petr, Praha 1947. s.n.
9. GALÍK, Josef; MACHALA, Lubomír; PETRŮ, Eduard: *Panorama české literatury (Literární dějiny od počátků do současnosti)*. Rubico, Olomouc 1994. ISBN 80-85839-04-0.
10. HAMAN, Aleš: *Nástin dějin české literární kritiky*. H&H, Jinončany 2000. ISBN 80-86022-63-3.
11. HAMAN, Aleš; JIRÁSEK, Bohumil; LEDERBUCHOVÁ, Ladislava at al.: *Literatura v diskusi*. H&H, Jinončany 2000. ISBN 80-86022-78-1.
12. HANÁKOVÁ, Jitka: *Edice českého samizdatu 1972-1991*. Národní knihovna ČR, Praha 1997. ISBN 80-7050-283-5.
13. JANOUŠEK, Pavel a kol.: *Dějiny české literatury 1945-1989: III 1958-1969*. Nakladatelství Academia, Praha 2008. ISBN 978-20-200-1583-9.
14. KOVÁŘÍK, Miroslav – SÝS, Karel – FALADA, Václav a kol.: *Zelené peří: Almanach mladé české poezie*. Mladá fronta, Praha 1987. s.n.
15. KŘIVÁNEK, Vladimír: *To magické slovo dialog*. in *Zemědělské noviny, SZN*, Praha 18.11.1989, s.5. (Rozhovor připravil J. Rulf). s.n.
16. KŘIVÁNEK, Vladimír: *Seznamte se (alespoň trochu): Iniciály*. in *Mladý svět*, č.49, Mladá fronta 1989, s. 15. (Rozhovor připravil J. Chuchma). ISSN 0323-2042.
17. MACHALA, Lubomír: *Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995*. Rubico, Olomouc 1996. ISBN 80-85839-13-X.
18. MED, Jaroslav: *Spisovatelé ve stínu*. Portál, Praha 2004. ISBN 80-7178-939-9.

19. MENCLOVÁ, Věra; SVOZIL, Bohumil; VAŇKA, Václav at al.: *Slovník českých spisovatelů*. Libri, Praha 2000. ISBN 80-7277-179-5.
20. NEZVAL, Vítězslav: *Moderní básnické směry*. Československý spisovatel, Praha 1989. ISBN 80-202-0021-5.
21. NOVOTNÝ, Vladimír: *Končí literární časopisy*. in *Práce, Práce*, Praha 26.1.1995.s. 4. ISSN 0231-6374.
22. NOVOTNÝ, Vladimír: *Mozaika osmatřiceti hřebíků do (zbytečné a předčasné) rakve Iniciál*. in *Tvar, Sdružení českých spisovatelů,č.2*, Praha 1995, s.6. ISSN 0862-657x.
23. Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 1, A-L, Brána, Praha 1995. ISBN 80-85946-16-5.
24. Oddělení současné literatury ÚČL AV ČR, vedoucí redaktor Pavel Janoušek: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Díl 2, M-Ž, Brána, Praha 1995. ISBN 80-7243-014-9.
25. PILAŘ, Martin: *Iniciály? Ano!*. in *Kulturní Měsíčník*, č. 11, Ostrava 1989. s.63. (Rozhovor připravil K. Vůjtek). s.n.
26. PILAŘ, Martin: *Underground: kapitoly o českém undergroundu*. Host, Brno 1999. ISBN 80-86055-67-1.
27. SÁNCHEZOVÁ, Ilona: *Od konkurence*. in *Tvar*, č. 3, Sdružení českých spisovatelů, Praha 1993, s.2. ISSN 0862-657x.
28. SUCHOMEL, Milan: *Co zbylo z recenzenta (Literární kritika 1954 – 1994)*. Vetus Via, Brno 1995. ISBN 80-86055-67-1.
29. ŠEFL, Miroslav: *Nové Iniciály*. in *Práce, Práce*, Praha 21.1.1992, s. 5. ISSN 0231-6374
30. VOHRYZEK, Josef: *Literární kritiky*. TORST, Praha 1995. ISBN 80-85639-45-9.
31. VOJTĚCH, Daniel: *Témata Iniciál*. in *Literární noviny, Společnost pro Literární noviny*, č. 23, Brno 1993. s.7. ISSN 1210-0021.

Použité prameny

1. Sdružení na podporu vydávání časopisů: *Iniciály: Sešity nezavedené literatury*. Praha 1990-1994. ISSN 0862-6324.
2. Mladá fronta: *Mladý svět: týdeník československé mládeže*. Praha 1959-2005. ISSN 0323-2042.
3. Naše vojsko: *Československý voják: literárně umělecký časopis ministerstva národní obrany, hlavní politické správy*. Praha 1982-1990. ISSN 0862-7584.
4. Společnost pro Literární noviny: *Literární noviny*. Brno 1991-2009. ISSN 1210-0021.
5. Sdružení českých spisovatelů: *Tvar: literární týdeník*. Praha 1990-2009. ISSN 0862-657x.
6. Vyšehrad: *Lidová demokracie: orgán československé strany lidové*. Praha 1954-1994. ISSN 0323-1109.
7. Svaz českých spisovatelů: *Kmen: týdeník Svazu českých spisovatelů*. Praha 1988-1990. s.n.
8. Svaz českých spisovatelů: *Literární měsíčník*. Praha 1972-1990. s.n.
9. Zväz slovenských spisovateľov: *Dotyky: časopis pre mladú literatúru a umenie*. Bratislava 1989-2007. ISSN 1210-220.

Resumé

There was an empty time in 70's and 80's years for everybody, who wanted regularly to read some journal with texts of young authors. It is truth that there were some particular rubrics in other journals, where were published poems of young people. But the readers were still missing real journal of young literature.

In the end of 80's years started preparation of journal *Iniciály*. The journal had not life cycle long enough. In the forth year of its life has been issued one copy only. This journal and its short life is subject of this thesis. Nevertheless the not-long exist on Czech literary field, journal *Iniciály* brought many new aspect to period closely after changes of social system. The most important specification is the alignment to young authors and their works. This is the status I researched this title: as journal of young literature with subtitle *Notebooks for imprevallent literature*.

The research contains several parts. The first of them describes circumstances about time of genesis, brief view to literary history and other aspects of beginning. Genesis of *Iniciály* is described in connection with political climate in the end of Communist period as well as in connection with breaking-up to new period of free market. Next chapter describes life cycle of journal, personality and analysis of contents. Last part is dedicated to references in other journal and newspaper.

Result of my work I hope will throw light on the matter of the first journal of young literature after more than twenty years vacuum in Czech literature.

Přílohy

Příloha 1

Seznam ústředních témat v časopise *Iniciály*

1990

První více orientované je číslo 6/5, kde značnou část zabírá téma surrealismus.

8/9 Underground.

10/11 Postmoderna

12 Světlo je prozářená tma (křesťanství)

1991

13 Literotika

14/15 nic

16 Sny, utopie, mýty

17/18 Jinakost – odtud už se nečísluje

19/20 Osudová vyvolenost – židovský fenomén v literatuře

21/22 Vědomí smrtelnosti a nesmrtelnosti

23/24 Apokalypsa

1992

25 Feminismus

26 Experiment a literatura

27 Každé pachole plno svévole aneb dítě a literatura

28 Topos místa v literatuře

29 O lásce slova a obrazu

30 „Ó, rozesmějte se smáči!“

1993

31 Intuice

32 Slova úzkosti

33 Duše sídlí v těle Sexuální tendence a jejich literární projev

34 Kde domov můj? Wo ist mein Heim?

35 Poselství soukromá & veřejná (Dopisy, pistuly, dedikace)

36 Identita autorského subjektu

1994

37 Muž a žena

Příloha 3

Obálka tématického čísla s podtitulem Underground



MAGNETICKÉ LISTY STROMU



JIRÍ GREBENÍČEK, 22 LET
Dětské oči

Kolofář víří
dětské oči se smějí.
Strlejte si!
Na růži
pro milou!

Zářivá mášle
v myších copánkách.
Malé hačičky
a jejich mali ochránci.

Pane, stáhněte na růži –
a malé ručičky
nemůže unést pušku.

Až dorostu, budu voják ...
... a očka vášnivé záři –
Budu stílet
stále střílet!

Socha vojáka na náměstí
smutkem přivlela oči

ZDENĚK SIMANOVSKÝ, 26 LET
Malé dějiny

Nejdřív se jmenujem až
Až přijde, maminko,
říkají
potom bude pokoj
Ale kdepak
nejednou jsme to
To se to směje, je
smějí se
to to pláče ...

Z plných plác kličím na svět
a oni nevidí, zda kvůli vlhku
radosti, anebo strachem

Je třeba nás pachoat
abychom se utišili

Rosteme jako z čertova semínka
Salva nám začnou padat
první zuby
už jsme zamilováni
a všemi svými láskami
praky a diplomy, dirami v kalhotách
a blátem na koberec
píšem malé dějiny
jednoho života

Později se nám podaří
vybojovat si
skvělé umístění v závodech
o Zlatou Fatu Moráňou
ale namísto ovací a květin
nás
divně zneroznělí
zavolají tam
kde jsme jedli nejlepší-palěčku na světě

Tolik zbyteční
tam budeme stát
někdy vyhaslymi kamny
zátkem nedopité kávy
a brýlemi na podlaze

Ta která si po večerech
zaznamenávala naše malé dějiny
v siní svého srdce
se bude jmenovat už

Jako ze škrábnuté desky nám
bude znít v uších
šopot sousedek na schodcích
Tak už odešla

A potom uděláme ještě několik věcí
opravíme baterku (vyrobíme pul světa
sníme hlavyždě, zmeňme někomu život
ukradneme chryzantémy
zotopíme si v kamnech

Až na nás budou

rem. Byl by to vítaný stav jen pro ty, kdo do ziené li-
terární hodnoty nechtějí nebo nedokáží rozvíjet.
Literární kritika, která vývojovou spirálu pav se ujas-
ňuje, straní logicky novým hodnotám. Neměly by však
trpět ani uniformitu průměru. Neměla by zůstat nevsí-
mavá k různým odpačivadlům, která na sterkách ke sku-
tečnosti takají posedet a zřehnout zařivo. Mýslat musí
i na to, že lingované objavy už taklikrát zastínily krásu
špeklu pedabných solí, chlebu a dobré vodě.

Nedávno jsem přečítal Nezalovy poválečné úvahy
o poezii a všiml jsem si hanlivé nálepky „oficiální opti-
mismus“, která jej trápila. Optimismus a pesimismus jsou
příliš vnějšíkové charakteristiky válné tvorby. Už proto,
že uvědomělost svobody, nedůvera v automatismus pa-
kruku naivní optimismus vylučují. Ten nejpestřevědivější
přichází z hloubky života, vi o překážkách.

Měním se v šťastného a prostého čtenáře nad po-
ezií, která oblažuje, nevěřím ale příliš poezii, která chlá-
cholí. Nevěřím totiž také s většinou svých vrstevníků na
prozřetelnost v nebi ani na zemi. Nevěřím na básníky,
kteří mají všechno jasné před básní, chtějí by s ní mě-
nit svět, ale sebe sama z toho vynacházejí.

Máme myslim jako spisovatelé právo na optimismus
mnohému navzdory, navzdory nepoddajné přírodě i krát-
kosti života, opřeny o zodpovědnou svobodu v každém
výkonu člověka. A ta se dá vyčíst ze současných knizek
poezie i prózy jen proto, že se o ni tak jedrně píse
v nepojatějších životech okolo nás.

JOSEF PETERKA

(Diskusní příspěvek přečtený na II. sjezdu Svazu českých spiso-
vatelů, který se konal 1. a 2. března)

Máinó, že s výjimkou světlých talentů, jako byl na-
říklad Jiri Wolker, musíme dosáhnout určitých roku ži-
vota, aby člověk pochopil, že bránit poezii není dost
dobře možné jen umití poezie. Poezie je totiž formou
lidské svobody; je ustávně opakovaným pokusem svab-
edu, ke která se lidské pokolení vypracovalo, zahrnout
do svého srdce a možně se s ní vyrovnat.

Právě tyto okamžiky činí básníkovu práci trarbu. Ale
právě tyto okamžiky také roztelují umělcé slova na je-
diné slove a na věrné služebníky svých spulobčanů.
Vědomě říkáám si tu o b r i k y, neboť právě díla našich
největších mistrů mne naplňují přesvědčením, že sloužit
neznamená poslulovat.

Odpuřím, kteří rádi diskutují o svobodě literární
tvorby v Československu 70. let, bych proto rád hned
na začátku – a nejen za sebe – zopakoval, že svabod-
dou pro nás není a nebude svevole. Své umělecké po-
slání totiž nevidíme v exkluzivní a individualistické po-
ezii. Své poslání nevidíme ve zrcitování a leptání světa.
V diktaurle anarchiistů. V narcisismu intelektuálů. Nevi-
díme je v duchovním sebelikvidaci lidského rodu. Vime
totíž, jaké neřešitelné obliče vyplývají pro buržoazní
tverbu právě ze zajetí v těchto doživajících horizon-
tech, nežidka klamné za „svabodu“ označovanych.

Je viděcky osidně abstrahovat z individualních, jamně
vyjadřených básnických hlasů společné znamení. Bylo by
vstak na druhé straně klivdno napozarovet na básnic-
kých dílech, vytvarených od zakládajícího sjezdu Svazu
českých spisovatelů, že v nich společně, i když v roz-
manitých směsích, aktivně něco nám zvláště drahého.
Svobodná zodpovědnost. Zodpovědná svaboda.

Dogmatický kritik, který očekává, že se básně, to pa-
litchky manifest by ale nepochodil. Básně rozumársky
řečnické, jsou napřesli v menšině. Nejlepší díla šedesá-
tiletých, podobně jako slibné práce třicetiletých, mají
jinou přednost. Zasazují se o překonání jednostranné
„vilkové“ poezie i jednostranné „neposkrvněná“.
A rozhodující postuny v české poezii se dnes odhrazují
na ose nitro-svět. Jde v nich o dramatické vyrovnávání
obou pólů. Bez falešné sebeopojekce, ale také bez kon-
junkturální přizpůsobivosti.

Poznenáhlú se piemňuje i subjekt poezie. Jeho cti-
žádosti už není fragment člověka, zbytnění rozumu na
úkor citu, anebo imaginace na úkor smyslu pro skuteč-
nost. Subjekt poezie zakotvuje dnes v konkrétní krajině,
je dělnější a s časem koseatější o své společenské, histo-
rické a pozemské rysy.

Od sváru se nejedna básně prolamuje k jisté har-
monizaci; touží po obnově zdravé jednoty života, po
zdravé jednotě osobnosti. A je proto na kritice, aby dů-
sledněji realizovala, kdy tuto jednotu básník jen stimu-
luje, a kdy o ni opravdově svědčí, kdy o ni zapoší, kdy
ji předjíma.

Opravňuje-li nás vývojový proces 70. let alespoň glo-
bálně hovořit o jednom proudu poezie, pak máme také
pevnětnost zatřmenat vyšší kvalitu ideového zázemi naší,
zejména nastupující tvorby. Tato vyšší kvalita se nezje-
vila bez rutně, přičitlivé práce v naší spisovalecké or-
ganizaci o vóim si jí jako předpektadu obzorných bás-
nických činů. Byl to myslim Becher, kdo však upozor-
noval, že se na žádný filozofický názor nesnesem padá-
kem, to k němu v každém jednotlivém případě musíme
novoa spihat. Žá se mi proto, že nebáží o izolované
„engalované“ básně na témata, která nese doba. Jde
o to, aby takové básně přilozněn souvisely s autorovou
poetikou, s dosaženou úrovní názorového zázemi každé
tvůrčí osobnosti. Aby obstály nejen k určitému datu
v novinách, ale také v jednalitě, soustředně koncep-
vané básnické sbírce. Básníková svaboda, jak jí rozu-
mím, u nás ponese viděcky pečat možnosti a nutnosti
konkrétního času, ať nemá ale krátký dech.

Použil jsem formulace zodpovědná svaboda. Právě
toto přibuzenství přilulastku s jménem podstatným vysti-
huje realný rys naší současné literární situace; a pouze
ono pro nás má i přítulivost narozěná perspektivy.

Znakliděmú mne totiž v literaure stejné jako v životě
pomyšlení na svabodu bez zodpovědnosti; sklíčeje nás
ale také pomyšlení na zodpovědnost bez svabody, pře-
tote to už není zodpovědnost, ale pasivní poslušnost no-

